

Pesem krampov in lopat – življenjska šola samoupravljanja

Mladinskemu prostovoljnemu delu smo v zadnjih nekaj letih namenili veliko več časa in pozornosti, kar je tudi prav, saj prav prostovoljno mladinsko delo vedno bolj postaja sestavni del našega družbenega razvoja, marsikje pa tudi sestavni del srednjeročnih planov razvoja občin. To pa je ponoven dokaz, da v mladinskem prostovoljnem delu, ki ga nekateri še vedno pojmujejo kot politično dejavnost, že prevladuje ekonomski vidik, ki je za marsikatero manj razvito občino še kako pomemben.

Najbolj življenjske šole samoupravljanja za mlade so še vedno mladinske delovne akcije, pa najsi gre za lokalne, republiške ali zvezne akcije.

Do konca letošnjega avgusta bo na mladinskih delovnih akcijah delalo okoli 5.000 brigadirjev iz vse Jugoslavije, kjer bodo opravili okoli 400.000

efektivnih ur. Opravljena brigadirska dela bodo veljala več kot 80 milijonov din. In za vse to bodo potrebni žulji, prelito ničkoliko znoja, vse pa bo družila mladost, zagnanost pri delu, krepile se bodo bratske vezi, kovala prijateljstva... In vse to bo družilo delo! Delo mladih rok za lepši današnji in jutrišnji dan.

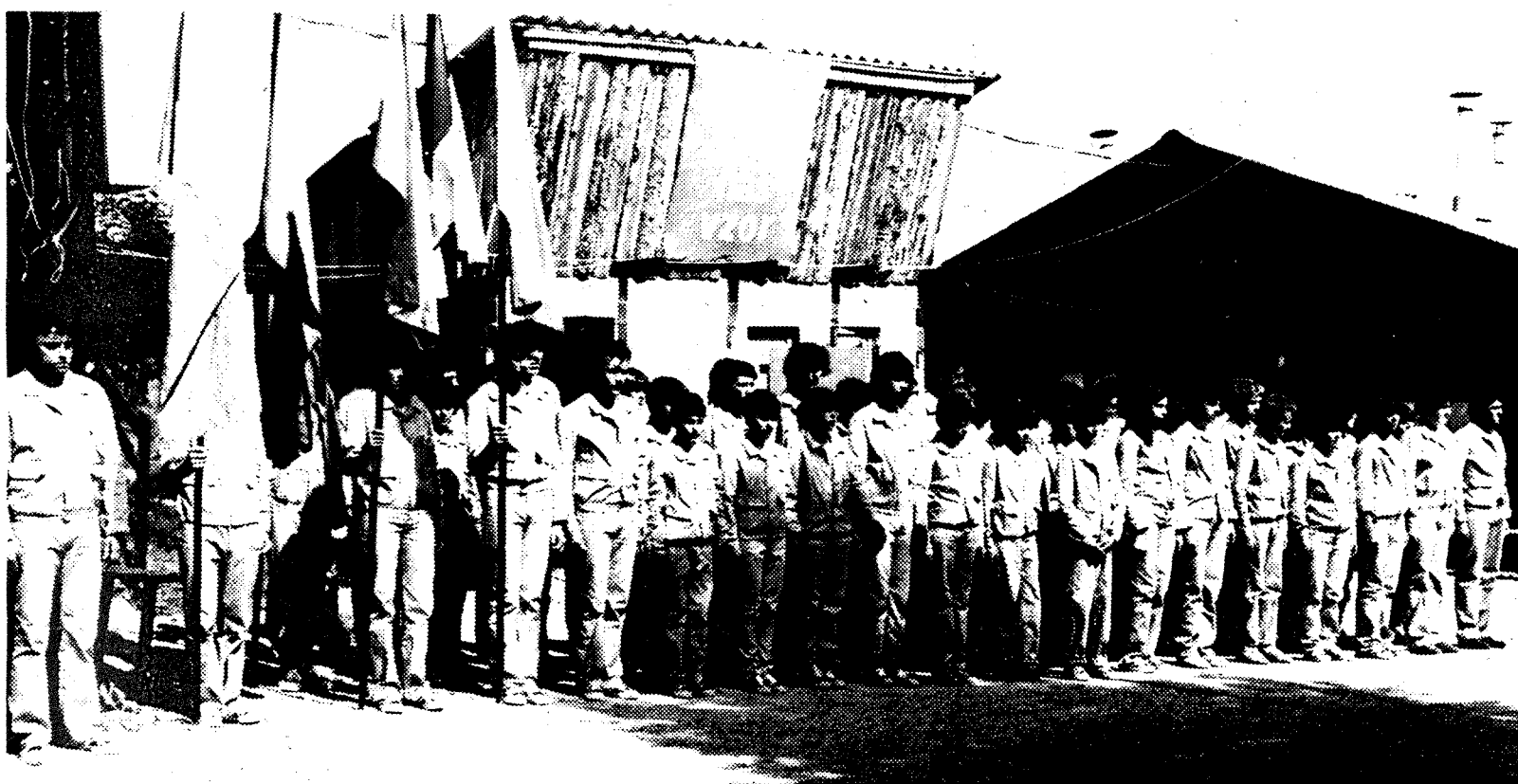
Pri vsem tem pa velja še posebej poudariti, da so mladinske akcije, začete minulo nedeljo, pravzaprav lep in uspešen zaključek dolgotrajne aktivnosti mladih skozi vse leto.

Pesem krampov in lopat ne bo samo pesem dela mladih, temveč ta pesem pomeni veliko več, veliko več mladim in nam, ki se družno veselimo slehernega uspeha mladih, posebno še, če ga dosežejo v življenjski šoli samoupravljanja.

Št. 23

11. junija 1981

Leto XIX



Na mladinskih delovnih akcijah v Sloveniji se bo letos zvrstilo okoli 5.000 brigadirjev iz vse Jugoslavije, njihovo delo pa bo vredno več kot osemdeset milijonov dinarjev. V soboto in nedeljo pa so spet oživila naselja mladinskih delovnih akcij in kar na sedmih od desetih zveznih in republiških, ki bodo letos v Sloveniji, je zadonela brigadirska pesem, medtem ko bo na treh slovenskih republiških akcijah začel odmevati ho-ruk eno izmeno kasneje. Tatre, Kobarid, Šentvid pri Planini, Dornava, Kostanjevica na Krasu, Žužemberk in Kot pri Semiču (odkoder je naša slika) so imena krajev, kjer so v ponedeljek že zapeli krampi in lopate. V Kotu pri Semiču v Beli krajini sta v prvi izmeni začeli MDB »Rdeči revirji« iz Zagorja ob Savi in »Josip Miklavčič-Boris« iz Kopra, v kateri je tudi 17 brigadirjev iz Jajca, ki je pobrateno s Koprom.

Staš



V nedeljo se je v Črnomlju končalo šestintrideseto športno prvenstvo in četrti pregled kulturno-zabavnih dejavnosti Ljubljanskega armadnega območja. Več o tem na 5. strani.

Človeka vznemirja

Odmev na članek »Stanovanja, stanovanja«, 13. št. TV 15

Večkrat sem že prečitala članek, ki mi pomaga, da se dviga zavesa iznad že pozabljenih dejstev, doživetih metod, ko se je v Izoli skrbelo za borce NOV. V mislih imam tiste borce, ki so si po osvoboditvi prav tako krepko nesebično zavihali rokave, da bi čimprej zgradili novo, Titovo Jugoslavijo. Mnogo borcev, invalidov je prišlo na slovensko obalo iskati zdravje. Meni se je stanje izboljšalo, da sem se zopet zaposlila.

Poleg borcev mojega kova pa so urnih nog prišli tudi »majski hrošči«; z vsemi štirimi so se prerinili v ospredje. Presneto kmalu so se izkazali in dokazali, da če hočeš imeti mir, moraš pozabiti, da si bil borec NOV!

Ne, dragi bralc. Ne bom naštevala dokazov, preveč dolga vrsta je. Danes? V zgoraj navedenem članku ni besede ne misli ne poudarjenosti. Tita v zvezi s stanovanjskim vprašanjem borcev NOB? Dokler so borci vodili stanovanjsko skupnost v Izoli, je delo opravljalo 6 oseb, 2 inkasantki. Borci so odšli v pokoj, zamenjala jih je skrbno izbrana postava. Tudi moji žulji so prispevali, da so ti nadbudni prišli do visokih diplom. Število uslužbencev se je povečalo, obseg dela pa je še vedno isti, še vedno iste dve inkasantki.

LOJZKA RUPNIK
Izola

Podljubelj po vojni

Na razoranem zemljišču je ostalo mrko zidovje nekdanjega koncentracijskega taborišča podružnice Mauthausen.

Končno so leta 1954 postavili edinstven spomenik, ki z vsem svojim bistvom obtožuje in opazarja, da se mrčni časi ne bi nikdar več povrnili. S tem je bilo zadoščeno prvi fazi ureditve na desni strani ceste. Na levi strani pa je še vedno čakalo zemljišče s podrtimi barakami.

Enkratno zamisel, ki je bila že dolgo prisotna, sta uresničila leta 1972 ing. arh. Boris Kobe in arhitekt Vlasto Kopač. V eno izmed barak sta vzdala 31 obeležij koncentracijskih taborišč fašistične Italije in nacistične Nemčije in še druga taborišča, posejana po okupirani Evropi. Tako sta simbolično prenesla na slovenska tla vse kraje, kjer je umiral naš človek.

Spominski park je postal vseslovenski spomenik, ob katerem se skupno z mladino zbiramo leto za letom in palagamo cvetje v spomin mrtvim, tako, da je nekdanja baraka en sam rdeči cvet.

Letos, ko praznujemo štirideseto obletnico vstaje, je bilo 30. maja srečanje ob spomeniku v Podljubelju pod geslom: »Srečanje internirancev z mladino.«

MARICA BREJC
Kamnik

Odlikovanje za frontno delo

V TV-15 sem prebrala zapis Janeza J. Švajncerja, ki me je vzbudil, da sporočim bralcem, kaj nam je dobitnikom odlikovanja OF pomenilo in kaj nam še danes pomeni.

Dobila sem odlikovanje OF prav na dan praznika OF – 27. aprila 1952. leta v Ilirski Bistrici iz rok revolucionarke Angelce Ocep-kove. Odlikovanje nosi številko 066 in so mi ga izročili skupaj s potrdilom:

Izvršni odbor Osvobodilne fronte Slovenije

Potrdilo

Tovarišica Škerjanc Anica iz Kozjane v okraju Postojna je prejela odlikovanje Osvobodilne fronte Slovenije kot priznanje za požrtvovalno delo in vestno izpolnjevanje frontnih nalog pri izgradnji socializma. Odlikovanje je bilo podeljeno po sklepu izvršnega odbora Osvobodilne fronte Slovenije dne 27. IV. 1952

Podpredsednik:
Josip Rus

Veličasten je bil trenutek, ko sem na proslavi prejela odlikovanje OF. Ni bilo zunanje-

ga blišča, zato pa toliko več tistega notranjega toplo človeškega bogastva, ki ga danes v potrošniški mrzlici pogrešamo. Odlikovanje mi je pomenilo takrat iskreno priznanje tovarišev, ki so poznali moje delo, hkrati pa mi je bilo obveza za še učinkovitejše in poglobljeno družbenopolitično delo. Bili smo prekaljeni s spoznanjem, da smo ustvarjalci novega življenja, ki je v temeljih nosilo naš lasten boj. Prav zato, ker smo po toliko letih s svojimi lastnimi žulji zadihali v svobodi, nam takrat nikdar ni bilo žal časa za našo stvar. Res smo bili frontna organizacija in v nasprotju z danes je bilo v tej fronti manj materialnih možnosti, zato pa več ljudske volje. Pa ne sprejmite tega kot očitke sedanjemu trenutku. Nasprotno! Zadovoljna sem in ponosna nad doseženimi uspehi, zadovoljna pa tudi, da se po 40 letih ustanovitve OF v SZDL zopet pogovarjamo o frontni organizaciji. Mnóštvo interesov naj politično bitko izbiri prav v tej frontni družbenopolitični sili. Ali nismo tudi z izrazom združeno delo hoteli uresničiti nove vsebine tesnejšega sodelovanja, s tem pa tudi soodvisnega razvoja delovne in življenjske okolice vsakogar od nas, članov naše družbenopolitične skupnosti. Nismo še v celoti uspeli, kajti zavest se vselej kali z večjo mero na preživelem in z neko bojznostjo pred novim, čeprav je ravno sla po novem in boljšem sila napredka. Ob vsem tem razmišljanju se mi vendarle vsiljuje misel: Ne bodimo preveč široki v podeljevanju priznanj in naj priznanje ne bo ploha zlaganih besed o človeku, ki ga že jutri pozabimo na poti naše vsakdanjosti. Pa še nekaj; kdor si priznanje zasluži, si zasluži tudi trenutek tovariške topline, občutek toplih medčloveških odnosov in iskrene privrženosti samoupravnih socialističnih družbi. Le tako priznanje je lahko vzpodboda za naprej in mnogi smo ga takega tudi dobili. Zato ga znamo ceniti in nam pomeni resnično priznanje za opravljene korake na poti v ta naš danes.

ANICA TASIČ-ŠKERJANC
Sežana

Še o odlikovanjih

Odmev na sestavke o odlikovanjih, v več številkih TV-15

Primer Jožeta Kokalja z Jesenic, ki so mu vse do zadnjega odlašali z zasluženim odlikovanjem, je brez dvoma še eden iz dolge vrste dokazov, kako čudna pota neredko ubirajo naša revolucionarna priznanja.

Ne le, da ta izročajo s trideset in večletno zamudo (!?), ampak vse prepogosto tudi ljudem z ne povsem preverjenimi in pravno podkrepljenimi dokazili o medvojnih oziroma povojnih zaslugah. Zato je Kokaljevo začudenje, po kakšnem ključu neki podeljujejo ta odlikovanja, povsem ustrezno. Še več: kako je mogoče, da ta ali oni borec z nespornimi zaslugami dobi odlikovanje šele po smrti ali pa sploh nikoli...? Kakor da ni bila dovolj njegova večdesetletna prisotnost v povojnem obdobju, in je šele njegova smrt opomnila pristojne, da je bil pravzaprav zaslužen borec revolucije. To smeši ne le naš način podeljevanja odlikovanj, ampak bržkone tudi same organizacije, ki jih podeljujejo.

Ne dosti drugače je tudi s tržnim odtujevanjem podeljenih odlikovanj (o čemer je bilo v TV-15 že precej napisanega). Da, prav res je žalostno gledati, kako se odlikovanja tega ali onega zaslužnega borca na vsem lepem znajdejo v rokah povsem običajnih zbiralcev sta-

rin ali pa celo ljudi, ki so jim le-ta zgolj navaden okras. V tem primeru je odlikovanje – ta materializirani dokaz nekega junaštva – degradirano v povsem običajni zbiralski primer-ek ali pa celo na stopnjo navadne okrasne značke. To pa je vsekakor epilog, ki si ga ob podelitvi prav gotovo nihče ni preveč želel. Še več: prav rad bi vedel, kako bi se ob prejemu takšnega odlikovanja počutil ta ali oni borec, ko bi vedel, da bo le-to že čez nekaj let romalo v tuje roke, nemara celo v roke njegovega nekdanjega sovražnika. V današnjem neobzdranem komercialnem mešetarnjenju pa je tudi takšna ironija kajpada povsem mogoča. Zato nikakor ne bi bilo odveč, ko bi malce bolj pazili na zaslužena odlikovanja in jih ne bi prodajali in podarjali komerkoli. V nasprotnem primeru pa utegnejo le-ta končati kot povsem navadni ornamenti v tujih domovih.

BRANKO VRHOVEC, Horjul

Ali je to plačilo...

Krajanka Ivanka Humar iz Lokovca me je zaprosila, da bi jo zastopal na sodišču združenega dela o priznanju njenega sodelovanja za NOV.

Naj bralcem najprej predstavim, kdo je Ivanka Humar: Kmečka hči je, ki so ji v rani mladosti umrli starši. Kmetijo je obdelovala sama. V hiši pa je imela še dva strica invalida. Pod streho in v oskrbo je prevzela še dva starčka (zakonski par Mihova), ki so jima Nemci požgali hišo. Svojega brata pa je imela v Vojkovi brigadi. Tudi sama se je takoj opredelila za NOB. Prav v tem delu Lokovca, kjer je živel Ivanka, so se utaborili prvi partizani na Banjski planoti. Tamkajšnji kmetje so bili njih prvi dobrotniki. Ivanka je naredila vse, kar so ji naročili. Maja 1943 je prevzela v popolno oskrbo deklico Cecilijo Bremec, ki so ji Italijani zaprli starša. V času goriške fronte je v vsem vzdrževala dva otroke: Franca Bregina in Katje, aktivista okrožnega odbora. Na Ivankini domačiji so se zvrstile zaporedoma posamezne enote 30. in 31. divizije. Idrijsko-tolminski odred je imel tu dva meseca premično bolnico z 20 ranjenci. VDV brigada je imela tu svojo krojačnico. Za 2. četo zaščitnega bataljona 19. korpusa so pri Ivanki pekli kruh. Koliko prevozov hrane in materiala ob premikih teh enot je opravila Ivanka z domačo volovsko vprego! Dnevno je prispevala mleko, jajca. Ko je zmanjkalo nabrane blaga, je spraznila lastne kašče. Med drugim je dala borcem NOV tri glave goveda.

Po nalogu KNOO je izvajala popis živine, poljšin; kot članica volilne komisije je sodelovala pri izdelavi volilnih imenikov in izvedbi volitev.

Svoj delež je dala pri oskrbi partizanskih šol, organizaciji proslav, političnih zborovanj. Žene in mladinke so izvajale vrsto akcij: zbiranje hrane, šivanje, zbiranje zdravilnih čajev, priprava paketov za borce NOV, pranje, pletenje... eni akciji je sledila druga in več hkrati in Ivanka je bila soudeležena pri vsaki akciji.

Danes po 38 letih, vsa živčna, izčrpana, srčni in sladkorni bolnik, je hotela to sodelovanje uveljaviti pred sodiščem, prepričana, da bo naletela vsaj na razumevanje.

In kaj je doživela 15. aprila 1981 v razpravni dvorani št. 112 na sodišču v Novi Gorici...? Sodnik Stanko Bajc je že v začetku razprave zavrnil priče. Na zelo surov način je uro in

več zasliševal vso skrušeno Ivanko. Zastavljal ji je vprašanja, ki so se nanašala in bila omejena samo na dneve in kilograme nabrane in oddane blaga. V vsako Ivankino pojasnilo je posegel z napadalnimi vprašanji. Ko je povedala, da je po razpadu Italije izvajala patrolno in izvidniško službo v okviru vaške zaščite, je gospod sodnik samopašno pripomnil, da je partizani po Banjski in Trnovski planoti in da ni nikjer srečal patrol vaške zaščite, ker da so imeli dovolj svojih...

Naj povem, da so imeli KNOO organizirano krepko vaško zaščito, ki je bila celo obvezna za vse moške in ženske, in da je vsak KNOO zase vršil kontrolo svojega terena in povezavo s sosednjimi vasmimi. Tudi vse politične, gospodarske idr. akcije so bile vsakdanje in močno povezane in ne tako, kot jih je omejil sodnik Stanko Bajc na dvodnevno izdelavo titovk v februarju, enodnevno pranje v aprilu, tridnevno zbiranje fižola v juniju in zbiranje čajev v juliju.

Nisem vzdržal do konca. To so bile prehudе žalitve za nekdanjo mladinko in članico SPZZ, članico OF in s tem razvrednotenje vsega, kar so te organizacije delale ves čas NOV. Pred zaključkom razprave sem zapustil sobo št. 112 na sodišču v Novi Gorici.

Ne vem, če mi bo Ivanka Humar ob snidenju še z vsem zanosom in zavzetostjo pripovedovala, s kakšnim zagonom je izvajala to ali ono akcijo, kako je bila vsa srečna, ko je nudila ranjencu mleko, ko je partizanski siroti grela posteljo, ko je...

Ne vem, ali bo še lahko pripovedovala lastnemu sinu, hčerki, vnuku o tistem hrepene-nju po srečnem življenju v svobodi...

Krajevni odbor ZB Lokovec je potrdil, da so vse njene navedbe v prošnji resnične.

Zato se sprašujem, ali se sodnik Stanko Bajc zaveda, da je zrušil v skromni partizanski dobrotnici in aktivni sodelavki v NOB vse ideale. upe in nade.

MIRKO ŠULIGOJ

Nekaj pojasnil

Dopolnilo k dokumentirani pripovedi Franca Črnučja-Zorka »Kje so meje...«

Pripoved »Kje so meje...« ki ste jo objavljali v vašem listu, je končana.

V zadnji vrstici na levi strani pišete, da so dejstva, ki so opisana v članku, zgodovinsko dokumentirana. Posredujem vam nekaj pojasnil, s katerimi bi lahko dopolnili pripoved.

1. Piše vam Mario Karis – Maks in ne Kariz, ki ga omenjate v članku.

2. Ko govorite o Zmazu, menim, da bi bilo smiselno pojasniti bralcem, da gre za narodnega heroja Petra Delpina-Ratislava, rojenega leta 1920, 2. septembra, člana KPJ od leta 1948. V NOV je vstopil leta 1942, in bil proglašen v »Zborniku narodnih herojev«, izdanem v Beogradu 1957. leta.

3. Candidus je partizansko ime Sergia Nora iz Vidma, za katerega ne vem, če je še živ.

4. Cincinnato je partizansko ime Umberta Zillija, ki je bil umorjen v svojem stanovanju v Vidmu. 1. maja 1945, njegovi morilci pa niso bili odkriti.

5. Ariosto je partizansko ime Alda Baolini-ja iz Galliana pri Čedadu, ki je bil intendant divizije Garibaldi-Natisone in Kobariškega vojnega področja.

MARIO KARIS-MAKS
Cerkno 143

Kdo povzroča izzive na Kosovu?

Že nekaj časa zasledujem nereda v avtonomni pokrajini Kosovo in nikakor mi ni jasno, kaj ti izzivači sploh hočejo. Mislim, da do teh izgrediv v današnjem času sploh ne bi smelo priti. To so dejanja proti ljudstvu in proti državi, in jih je treba v kali zatreti po hitrem postopku. Če človek samo pomisli na naš narodnoosvobodilni boj! Na štiri krvava leta, na številne žrtve! In na trpljenje, da smo izbojevali to našo dragoceno svobodo! Nam, borcem se ob misli na to početje na Kosovu gnusi, in mislim, da tudi vsakemu zavednemu državljanu. To presega vse meje naše socialistične ureditve. Kako gleda na to naša oblast, kako Zveza komunistov Jugoslavije, pod katerem vodstvom smo izbojevali svobodo in bratstvo, katero na Kosovu blatijo in teptajo. Taka dejanja ni dovolj samo obsojati. Nikakor ne smemo dopustiti, da se v tem delu države pojavlja izrodek bivše ustaške in četniške koalicije, neperjene proti naši družbi.

Kot borec NOB zaupam v zvezo komunistov, pod katere zastavo sem se bojeval.

DOMINIK PAŠ

Nove cene v Banjolah

Počitniški dom ZZB NOV Ljubljana Banjole obvešča vse uporabnike uslug doma, da je na podlagi sklepa volilne skupščine počitniške skupnosti ZZB NOV Ljubljana Banjole z dne 9. 4. 1981, svet počitniškega doma na seji dne 22. 5. 1981 uskladal penzijske cene uslug in storitev v počitniškem domu s povečanimi cenami živil na tržišču. Tako na novo usklajene cene penziona veljajo v sezoni od 25. 6. do 5. 9. 1982.

Kategorija bivalnih prostorov	sezona od 25. 6. do 5. 9. 81		posezona od 5. 9. do 5. 1. 82	
	borci NOV	drugi gosti	borci NOV	drugi gosti
Vikend hišice	200,00	240,00		
Objekt A, B, NR in podprtiličje D I.	260,00	300,00	190,00	230,00
Depandansa I, III in podprtiličje D II.	280,00	320,00	210,00	250,00
Depandansa II.	310,00	350,00	230,00	270,00

Zgornji podatki kažejo, da so penzijske cene v sezoni višje za 30,00 din zaradi povečanih stroškov za hrano (samo v depandansi II. je cena penziona višja za 40,00 din) v posezoni pa le za 20,00 din.

Uprava počitniškega doma
ZZB NOV Ljubljana Banjole

Predkongresna Poljska

Le še dober mesec loči Poljsko od enega izmed dogodkov, ki naj bi pomenil prelomnico ne le v razpletu obstoječe politične in družbene krize na Poljskem, pač pa tudi prelomnico v razvoju poljske družbe sploh. Gre za izreden kongres poljske partije, ki so ga sklicali za dneve od 14. do 18. julija.

Zdaj so po vsej Poljski predkongresne priprave v obliki vojvodskih partijskih kongresov, na katerih zelo na široko razpravljajo o stanju v deželi, o stanju v partiji in seveda predvsem o novem partijskem programu, ki naj partijo usposobi, da bo dejansko izpeljala načrt o prenovi, se pravi demokratizaciji celotnega gospodarskega, političnega in družbenega življenja dežele. Očitno je namreč, da Poljske ni moč vladati po starem, kar so tako očitno in dokončno izpovedali vsi dogodki od lanskih stavkovnih akcij poljskih delavcev, ki so pripeljale tudi do ustanovitve povsem nove sindikalne organizacije v podobi neodvisnih samoupravnih sindikatov »Solidarnost.« Pojav take sindikalne organizacije ni bil samo izraz obdobja doterdanega gospodarske politike poljske vlade, pač pa je bil hkrati najgloblji izraz nezaupanja delavskih množic Poljske v partijo in v celotno oblast, ki je predstavljala socialistično Poljsko.

Prav gotovo gre za zgodovinsko pomembno odločitve, ki naj Poljski prinese-

jo njeno notranjo trdnost, hkrati pa naj potrde spoznanje, da sta moč in vpliv socializma odvisna od tega, koliko sta njegova vsebina in oblika dejanski izraz osnovnih teženj, potreb in hotenj celotnega ljudstva neke dežele, še posebej njegovega delavskega razreda.

Pot k obnovi poljske družbe in k obnovi zaupanja delovnih množic v partijo in njeno politiko je izredno težavna, zapletena in odvisna od mnogih notranjih pa tudi zunanjih dejavnikov. Dokazov o tem je dalo obilo celotno desetmesečno obdobje od lanskih poletnih dogodkov, ki so izzvenili v znamenju splošnega upora poljskih delavcev. Težavnost te poti in mnogoterosti nevarnih čeri se kažejo tudi ta čas, dober mesec pred izrednim kongresom partije.

Po eni strani je zaznavno in občutno delovanje raznih socializmu nasprotnih sil, ki bi se rade uveljavile pod okriljem nove sindikalne organizacije. Hkrati pa so v celotnem političnem utripu dežele očitne razne anarhistične in razbijaške sile, ki skušajo izkoristiti sedanje neurejeno stanje za svoje cilje, ki so vsekakor v nasprotju z interesi poljskega naroda. Odtod tudi pojavi spodbujanja protisovjetskih akcij, kot so posamični napadi na spomenike, ki povečujejo sodelovanje obeh držav v boju proti fašizmu, in napadi na posamezne pripadnike sovjetske vojske

na Poljskem.

Taki pojavi pa so po drugi strani seveda kaj dobrodošla voda na mlin raznim dogmatskim silam, ki jim ne gresta v račun ne demokratizacija partije ne presnova poljske družbe v obliki demokratičnega socializma. Da je to res, priča najnovejši poskus razbijanja enotnosti partije v obliki znanega »katoviškega foruma«. V Katovicah so sile, ki nasprotujejo novi smeri partije, izkoristile predkongresne sestanke za oster napad na predlog programa partije in na celotno vsebino desetmesečnih naporov partije za prenavo družbe.

Četudi gre za izoliran pojav nastopa dogmatskih sil, mu je sovjetsko partijsko glasilo Pravda namenilo izjemno pozornost in se tako rekoč poistovetilo z vsem, kar je bilo v Katovicah izrečenega proti poljski partiji in njeni sedanji politiki.

Ne glede na to je vodstvo poljske partije obsodilo frakcijski poskus v Katovicah in odločno vztraja pri začrtani smeri. To tem laže, ker je očitno, da večina partijskega članstva – vsaj kolikor so pokazale dosedanje predkongresne priprave – zagovarja novo smer v politiki partije in vidi v njej ne le odpravo vseh poprejšnjih napak, pač pa tudi jamstvo za obnovo zaupanja množic v partijo. Vendar pa kaže, da bo ta obnova zaupanja eno najtežjih vprašanj celotnega procesa presnavljanja poljske družbe.

Drago Košmrlj

Komisija potrebuje naslove

Komisija za evidenco je že vrsto let najdejavnejši organ odbora skupnosti borcev 1. SPUB Tone Tomšič. Njene naloge so se povečale zlasti z izidom knjige Tomšičeva brigada – uvodni del in pred izdelavo nadaljnjih treh knjig, do katerih so upravičeni preživeli borci ter najbližji sorodniki padlih in umrlih borcev Tomšičeve brigade. Zaradi obsežnih in odgovornih nalog se je komisija razširila na pet stalnih članov. Sedaj delujejo v njej: Jože Snoj-Piki kot predsednik ter Justi Ciglar, Franc Golob-Januš, Igor Topolšek-Sokol, Milan Kranjc in Jana Strojanc kot člani. Našla si je tudi primeren delovni kotiček pri Zori Saksida na občinskem odboru ZZB NOV Ljubljana Center, znani borki Tomšičeve brigade.

Trenutno najpomembnejši nalogi komisije sta: računalniška obdelava podatkov o borcih Tomšičeve brigade in razpošiljanje knjig tem borcem oziroma njihovim najbližjim sorodnikom. Toda zaradi pomanjkljivih in nepreverjenih podatkov je njeno delo zelo težavno in zamudno. Mnogi preživeli borci Tomšičeve brigade (zlasti tisti, ki živijo v drugih republikah ali na tujem) niso poslali natančnih naslovov in niso javljali sprememb ob preselitvah. Še slabše je glede naslovov za njihove najbližje sorodnike padlih in po vojni umrlih borcev Tomšičeve brigade. Gotovo je mnogo borcev padlo in umrlo, ne da bi komisija za to vedela.

Zadnji dve leti je bilo narejenega zelo mnogo. Število popisanih borcev se je povečalo za 3,14-krat, preverjeni pa so bili tudi vsi obstoječi naslovi, vendar še vedno manjka za 36,59 odstotka naslovov. Od 3.768 borcev, ki jih vodijo kot preživele, je naslovov za 1.645, manjka naslovov pa za 1.123. Od 249 borcev, za katere je naznačeno, da so umrli po vojni, je naslovov najbližjih sorodnikov za 160, manjka pa jih 89, od 1.321 padlih borcev pa je naslovov najbližjih sorodnikov 580, kar za 741 padlih borcev pa ni naslovov najbližjih sorodnikov. Prav manjkajoči naslovi komisiji povzročajo največje težave pri izpopolnjevanju podatkov in tudi pri razpošiljanju knjig. Doslej je komisija knjige razpošiljala po obstoječih in preverjenih naslovih, ti podatki pa bodo kmalu izčrpani.

Upravičeno je treba to komisijo postaviti za zgled požrtvovalnosti pri negovanju revolucionarnih tradicij. Hkrati moramo pozvati naše bralce, da ji po svojih močeh pomagajo. To velja predvsem za preživele borce Tomšičeve brigade ter za sorodnike padlih in preživelih borcev Tomšičeve brigade, ki še niso dobili knjig Tomšičeva brigada – uvodni del (vsakemu preživelemu, padlemu ali umrlemu pripada samo ena knjiga). Preživeli naj javijo svoje natančne naslove, najbližji sorodniki padlih in umrlih pa svoje natančne naslove z navedbo priimka in imena padlega ali umrlega borca Tomšičeve brigade, ker jih vodijo pod temi gesli. Naslove in druge podatke javljajte na naslov: Zora Saksida, Občinski odbor ZZB NOV Ljubljana Center, Adamič-Lundrovo nabrežje 2/IV, 61000 Ljubljana!

S. F.

Izgube se znova kopičijo

Letos se je število organizacij združenega dela, ki poslujejo z izgubo, znova povečalo. Služba družbenega knjigovodstva je te dni sporočila, da je v prvih treh mesecih poslovalo z izgubo kar 529 delovnih kolektivov, ki zaposlujejo 82.409 delavcev. Nikakršnega dohodka torej ni ustvarilo 13 odstotkov vseh zaposlenih v slovenskem gospodarstvu. To pa je dokaj zaskrbljujoče.

Menili so, da se lanske izgube ne bodo ponovile, in da bo organizacijam ostalo letos na voljo več sredstev. Prvi podatki o poslovanju so te napovedi popolnoma zavrnili. Največ izgubašev je tudi tokrat v industriji in rudarstvu, le da je tudi znotraj te panoge prišlo do precejšnjih premikov. Naenkrat so namreč postali največji izgubaši tisti, za katere smo leta in leta menili, da se ne bodo znašli v takšnem položaju, saj so vselej ustvarjali dokajšen dohodek. Gre za proizvajalce električnih strojev in aparatov, radijskih in televizijskih sprejemnikov ter elektronskih naprav.

Največ izgube je »pridelalo« sedem temeljnih organizacij tovarne Gorenje v Velenju. Seveda se postavlja vprašanje, kje so vzroki za to, da se je tako uspešna organizacija znašla v tako nezavidljivem položaju? Trdijo, da sta dva vzroka. Prvi je pomanjkanje reprodukcijskega materiala, drugi pa razkorak med cenami surovin in končnimi izdelki. Zdi se, da bi se veljalo pomuditi predvsem pri prvem, kajti dejstvo je, da Gorenje nima dovolj materiala za proizvodnjo, in da je bila poslovna politika te organizacije dolgo časa na trhljih nogah. Gorenje se ni pravočasno povežalo s proizvajalci surovin v državi. Ni si zagotovilo prepotrebne materiala

za iz dneva v dan večjo proizvodnjo in posledice so tu. Namesto 400 tisoč izdelajo ta čas samo 222 tisoč hladilnikov. Ukinjajo druge izmene, verjetno pa bodo prisiljeni sprejeti še druge ukrepe.

Rešitev je prav gotovo v tesnejšem povezovanju Gorenja z drugimi proizvajalci v državi, v skupnih vlaganjih na območjih, ki so bogata s surovinami. Za tako naložbo se sedaj dogovarjajo s predstavniki Bosne in Hercegovine, Kosova itn. Očitno pa je, da bi to morali storiti že veliko prej.

Ustaviti se velja pri proizvajalcih tako imenovanih prometnih sredstev, ki so se znašli v hudi stiski. Gre zlasti za IMV v Novem mestu, ki je samo v prvih treh mesecih letos prigrisnil 219.391 tisoč dinarjev izgube. Pet temeljnih organizacij ni ustvarilo nikakršnega dohodka, med njimi je tudi tovarna avtomobilskih prikolic v Brežicah.

O novomeški avtomobilski tovarni je bilo že veliko rečenega: Na dlani je, da je bila njena poslovna politika zgrešena in da tudi tu vzrokov ne kaže iskati v nedodelanem sistemu, zapostavljanju te proizvodnje v naši družbi in podobno. V Novem mestu so sedaj večino naložb ustavili, čeprav s tem problemov še niso rešili. Verjetno kolektiv izgube ne bo mogel premostiti v kratkem času.

Brez dohodka tudi letos posluje mesno-predelovalna industrija v Sloveniji. Izgubo imajo Hmežad, ABC Pomurka, mesna industrija na Gorenjskem itd. Izgube se vlečejo že več let, vendar jih do danes niso uspeli odstraniti. Sodijo, da izguba nastaja zaradi dolgoletnih nesorazmerij med cenami živine in mesnimi izdelki. Zdi pa se, da to gotovo ni edini vzrok. Dejstvo je,

da je na Slovenskem preveč klavnic, in da bi bilo treba nekatere kratkoma zapreti. O tem sicer že dolgo govorimo, vendar pa je za sedaj ostalo povečini vse po starem. Proizvodne zmogljivosti klavnic so premalo izrabljene. Nekatere nimajo kaj delati, ker nimajo dovolj živine, pestijo pa jih tudi drugi problemi.

Izgubo so letos zabeležili tudi v gradbeništvu, gostinstvu in turizmu in še na nekaterih drugih področjih. Vse to kaže, da sanacijski programi, ki so jih izgubaši dolžni izdelati, niso uspešni. Marsikje poskrbijo večidel za pokritje nastale izgube, ne odpravljajo pa vzrokov, ki so kolektive pripeljali v tak položaj.

Maščuje se tudi že premajhna povezanost organizacij s proizvajalci surovin, reprodukcijskih in drugih materialov. Številni še danes načrtujejo proizvodnjo, za katero ne vedo, kje bodo dobili energijo in surovine. To je nedopustno. Zapirajo se v občine in regije, ne združujejo pa dela in sredstev na širšem jugoslovanskem prostoru.

Nekatere organizacije združenega dela vidijo edini izhod v povečanju cen. Za vse krivijo tiste, ki določajo cene, nočejo pa poiskati lastnih rezerv. Teh ni tako malo, pa čeprav marsikje trdijo, da so postorili že vse, kar je bilo v njihovih močeh.

Analiza opozarja še na eno dejstvo. Kaže namreč, da s preusmerjanjem slovenskega gospodarstva še nismo prav začeli. Slovenija ne bo mogla ohraniti vsakršne proizvodnje, ampak le tisto, za katero ima trajne pogoje. Vse drugo bo počasi treba opustiti ali pa jo preseliti tja, kjer je ekonomsko najbolj opravičena. Druge poti ni in tega bi se morali povsod jasno zavedati.

Darko Marin

Na nepravilnosti opozarjati sproti

Večina skupnih izhodišč

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BO



Že prvič uspešni

V počastitev 40. obletnice vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti sta občinski konferenci ZRVS in ZSMS in ob sodelovanju osnovnih ter srednjih šol v občini Ljubljana Moste-Polje 23. maja organizirali 1. občinsko orientacijsko-taktilno tekmovanje na terenu v Zajčji dobavi.

Tekmovalce je čakala dokaj zahtevna naloga, kajti izpustitev dveh nalog je pomenilo že diskvalifikacijo ekipe. Tega deževnega 23. maja je bilo že nekaj ur pred startom v Zajčji dobavi dokaj živahno. Pripravljali so se tekmovalci, štab in sodniki. Organizacija je kljub slabemu vremenu stekla po načrtu in je bila tudi v predvidenem roku končana.

Doseženi so bili tile rezultati: 1. mesto je dosegla kombinirana ekipa ZRVS in ZSMS Zadobrova, ki je dosegla 2268 točk; 2. mesto je dosegla kombinirana ekipa Selo – 2244 točk; 3. mesto pa je dosegla kombinirana ekipa Zalog – 2235 točk.

Tekmovalo je štirinajst ekip v kombinaciji ZRVS in ZSMS. Med ekipami osnovnih ter srednjih šol pa so dosegli ta mesta: 1. mesto osnovna šola Toneta Trtnika-Tomaža Sostro, 2. mesto osnovna šola Jožeta Moškriča in 3. mesto 2. ekipa osnovne šole Toneta Trtnika-Tomaža.

Zmagovalci so prejeli trajni in prehodni pokal. Vsem udeležencem in zmagovalnim ekipam je ob zaključku tekmovanja čestital predsednik občinske konference ZRVS občine Ljubljana Moste-Polje Franjo Bavec.

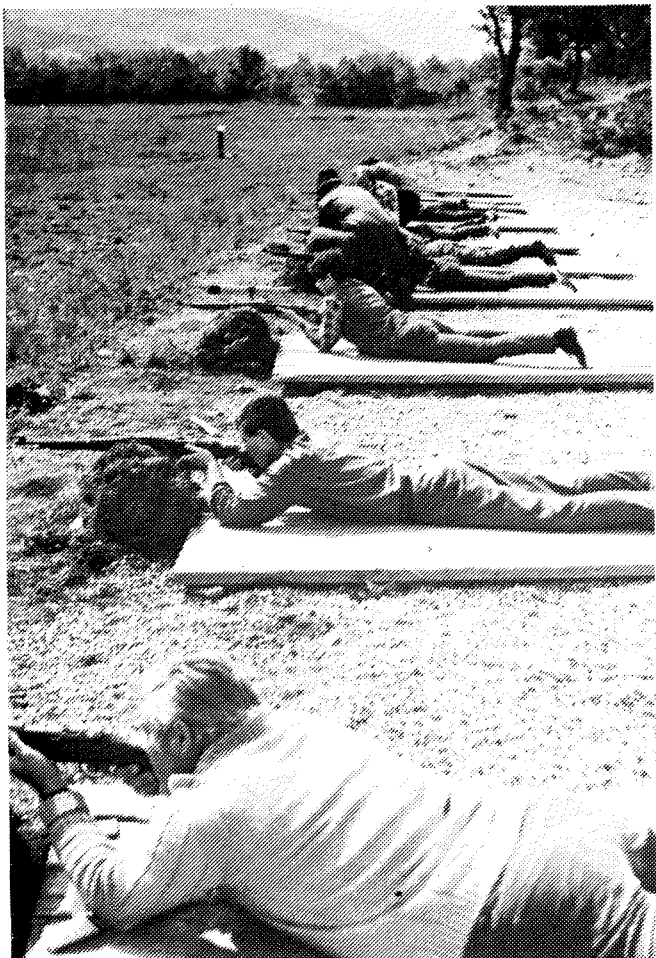
Alojz Kastelic

Na ognjeni črti

Občinska konferenca ZRVS Ajdovščina je pred kratkim organizirala strelsko tekmovanje v streljanju z vojaško puško. Tekmovanja, ki je bilo na strelišču Mlake pri Vipavi, so se udeležile 4-članske ekipe ZRVS, ki so v svojem sestavu imele tudi po enega mladince in eno mladinko z območja določene KO ZRVS ter 3-članske ekipe lovskih družin z območja občine.

To tekmovanje naj bi postalo tradicionalno. Izvedeno naj bi bilo vsako leto v čast dneva mladosti. Letos sta prehodni pokal osvojili ekipa KO ZRVS Vipava in ekipa LD Hubelj iz Ajdovščine. Najboljši posamezniki so bili nagrajeni z medaljami. Občinska konferenca ZRVS Ajdovščina si zelo prizadeva, da bi bilo članstvo dobro pripravljeno za SLO in DS. Že lani je organizirala streljanje s puškomitraljezom. Udeležilo se ga je veliko članov, s čimer se ni mogla pohvaliti nobena organizacija ZRVS v Sloveniji.

Venceslav Makuc



Zavzeto o svojem delu

Člani strelske družine (SD) Alojza Hohkrauta iz Trbovelj so se zbrali v soboto, 23. maja, na strelišču Dobrna na svojem rednem letnem občnem zboru in razpravljali o svojem delu.

Ceprav so bili tudi lani izredno delavni in uspešni, zlasti na tekmovalnem področju, so bili v svojih poročilih bolj skromni in tudi samokritični, pa je bila zato razprava zelo vsebinska in plodna. Obravnavali so vrsto pomembnih vprašanj s področja organiziranosti, dela z mladino, programskih usmeritev, o množičnosti, tekmovalnem sistemu in o potrebi po kadrih.

Znova je bila poudarjena potreba po obnovitvi dela občinske strelske zveze, ki naj bi koordinirala delo obstoječih strelskih družin, ustanavljala nove in načrtovano usmerjala razvoj strelstva v Trbovljah. Prav tako je še vedno problem pomanjkanje odprtega strelišča za ostrostrelno orožje (malokalibrsko in vojaško puško, ter pištolo). Za gradnjo bi se morale zavzeti vse obrambne strukture v Trbovljah. To vprašanje je odprto in pereče že več let in je bilo še posebej poudarjeno na lanski problemski konferenci samoupravnega interesne temeljne telesnokulturne skupnosti v organizaciji občinske konference ZKS, ki je soglasno podprla potrebo po gradnji tovrstnega objekta, vendar so težave z ustreznostjo in primerno lokacijo. Poudarjeno je bilo tudi tesnejše sodelovanje z ostalimi družbenimi organizacijami in društvi, še posebej pa s šolami pri obrambnih dnevih in v delu njihovih obrambnih krožkov, ki v usmerjenem izobraževanju dobivajo vse večji pomen.

O teh pomembnih vprašanjih je spregovoril tudi sekretar občinske konference ZRVS Trbovlje, ki je v imenu rezervnih vojaških starešin pozdravil prisotne na občnem zboru, jim čestital k doseženim rezultatom dela in jim obljubil ustrezno organizacijsko pomoč, hkrati pa zahteval širšo družbeno dejavnost, načrtovanje in vključevanje v obrambno vzgojo prebivalstva.

V počastitev letošnjih jubilejev (ustanovitve OF in oborožene vstaje), med katere sodi tudi 25-letnica ustanovitve SD Alojza Hohkrauta, bodo člani te priznane strelske družine z zbirno akcijo in s prostovoljnimi prispevki razvili svoj prapor, najzaslužnejšim članom in strelcem pa bodo podelili priznanja.

Za novega predsednika SD Alojza Hohkrauta se ob njenem srebrnem jubileju izvolili Marjana Vodiška, ki je bil ob ustanovitvi te družine njen prvi predsednik, za sekretarja pa strelskega veterana Antona Čoza, ki je tudi zvezni strelski sodnik.

Rudi Matko



Člani SD Alojza Hohkrauta pozorno spremljajo potek občnega zbora in poslušajo poročila odbora o delu za leto 1980

Veliko strelcev

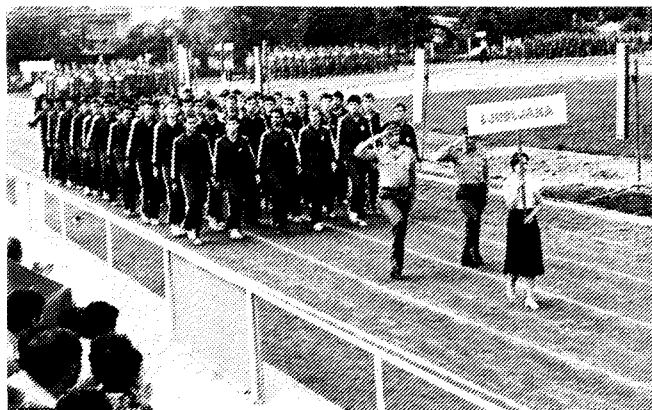
Kot že vrsto let so v okviru sindikata tudi letos izvedli tekmovanje z zračno puško v temeljnih organizacijah kolektiva Železarne Jesenice. Pomerili so se v lepo urejeni strelski dvorani Strelske družine Javornik – Koroška Bela. Pri tem je razveseljivo to, da je bila udeležba izredno velika, saj se je tekmovanja železarne udeležilo nad petsto delavcev, med katerimi je bilo tudi veliko žensk.

Branko Blenkuš



Na sindikalnem tekmovanju v streljanju z zračno puško kolektiva železarne Jesenice

Športno prvenstvo podprlo razvoj telesne kulture



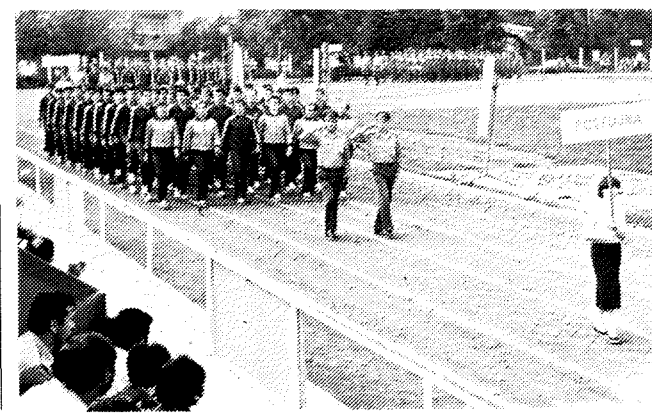
Šestintrideseto športno prvenstvo in četrti pregled kulturno-zabavnih dejavnosti ljubljanskega armadnega območja, ki sta bila v Beli krajini, sta končana. Poveljnik LAO generalpodpolkovnik Branko Jerkič je predal pokal zmagovalni ekipi iz Kranja, generalmajor Anton Zupančič pa pokal za najboljše dosežke na področju kulturno-zabavnih dejavnosti ekipi z Vrhnike. V tej zvrsti so ocenjevali kulturne nastope, ki so se med tekmovanjem zvrstili v Beli krajini, razstave fotografij (foto-novine), stencase in programe razglasnih postaj.

Presenečenje je bilo tudi letos v vojaškem mnogoboju. Zmagal je nareč 22-letni Karlo Brauer, doma iz Bača pri Novem Sadu, ki se do prihoda k vojakom v vojašnico Martina Graifa Rudija v Vipavi sploh ni aktivno ukvarjal s športom. »Na tekmovanje namreč nisem nameraval, toda ko smo imeli v vojašnici preizkus telesnih sposobnosti, so bili moji rezultati vseh starešinam in sem bil uvrščen med kandidate za prvenstvo«.

To športnokulturna manifestacija v Beli krajini ni bila pomembna samo za pripadnike JLA, temveč je pomembna in bo tudi za samo Belo krajino. Ne samo zato, ker je bila to največja telesnokulturna, športna in kulturna poveljna manifestacija v Beli krajini.

»Tu športno prvenstvo ima za nas Belokranjce, posebej pa za Črnomelj veliko pridobitev, katero pa upamo, da bomo znali izkoristiti v vseh njenih pogledih. Športno prvenstvo LAO je res končano, toda hkrati je to začetek razvoja telesne kulture v občini Črnomelj. Pogoji so zdaj dani. Nova sodobna športna dvorana, obnovljena in urejena igrišča, tu je stadion Loka, tu je obnovljeno igrišče za rokomet v ulici Otona Zupančiča in v Semiču... Vse to smo dosegli predvsem zavoljo pridnih načrtovalcev in rok naših začasnih občanov, prebivalcev iz vojašnice Bela krajina. Naj se jim v imenu zdajšnjih in prihodnjih belokranjskih športnikov iskreno zahvalim, sicer pa s temi objekti nastopajo pogoji za še tesnejše sodelovanje, pravzaprav skupno delo s pripadniki JLA na športnem področju, kar nas bo še bolj povezovalo tudi pri uresničevanju naše zamisli SLO,« je v pogovoru še posebej poudaril tajnik TKS Črnomelj Marjan Črne.

Besedilo in foto: Staš



SPREMLJAMO

Nič posebno pretresljivega se ni zgodilo v zadnjih dneh na odrih, s katerih se nam predstavljajo domači ali tuji dosežki. Gre samo za kratek predih pred zadnjimi dejavnimi iztekajočimi se sezoni, ko bodo gledališča predstavila še poslednje premiere, galerije še zadnje razstave, ki so jih načrtovale, orkestri, založbe, muzeji še zadnje pike na i sezoni, ki pojde v anale z letnico 1980-1981 – ali že na napoved poletja, v katerem smo se znašli, preden smo se skozi bujno zelenino pomladi dodobra oddahnili od razvlečene zime?

Sicer pa – premisljimo! Ali nismo postali pretirano razvajeni? Dogodkov, ki nas zasipajo iz dneva v dan, je vselej na pretek. Niso vsi brez izjeme radostni in lepi, tudi marsikaj hudega in kalnega je vmes, neizpogibno res pa je, da vsi brez izjeme bogatijo naš doživljajski svet in naše življenjsko izkustvo. Ker pa jih je tolikšno število, mnogim nismo kos, ali pa se zanje ne zmenimo, kot bi si zaslužili. Roko na srce: tri četrte stvari teče mimo nas, ne da bi se nanje ozrli in jih vsrkali vase.

Denimo: smo ta teden, sedeč pred prižganimi televizorji, kakorkoli globlje razmislili o vrednosti telesne in moralne pripravljenosti, ki so jo s svojimi mnogobojnimi veščinami izkazovali naši vojaki na prvenstvu Ljubljanske armadne oblasti v Črnomlju? V neposredni sosesčini je tičal tudi razmislek o atletih, ki so v minulem tednu kar trikrat zapovrstjo merili svoje moči – četudi pred praznimi štadioni. Kje smo kot ljudje, ki naj bodo kos zahtevam sedanjih in prihodnjih dni oziroma življenjskih preizkušenj, ki nas (morebiti) čakajo: to je bila rdeča nit naših premišljevanj, ko smo si ogledovali reportažni zapis o celjski obrambno-samozaščitni akciji. Marsičemu, kar sodi v veliko poglavje o »zdravem duhu v zdravem telesu«, pa se seveda nismo mogli izogniti ob bolečem porazu naših košarkarskih velikanov, ki so jim tokrat njihovi sovjetski tekmeči ne le odvzeli zmago, pač pa tudi športniško suverenost in moralo.

V vseh teh telesnih in duhovnih preizkušnjah, ki so se v minulem tednu vrstile kot na tekočem traku, je bilo obilo pozitivnih pa tudi obilo negativnih znamenj, vrednih globlje razčlenitve, ki pa je prenositi teh dogodkov oziroma njihovi povzetki niso opravili. A temeljit razmislek o tem, kakšni smo in kolikšna je naša moč (ali nemoč), gledano iz tega zornega kota, zagotovo ne bi smel biti odveč.

Mar ni dozorl čas za javno televizijsko tribuno, ki bi se popolnoma in poglobljeno posvetila tem vprašanjem?

★

Eden izmed »klicajev« tedna je bil večer slovenske zabavne glasbe, ki smo mu sledili iz dvorane Cankarjevega doma. Zdaj, ko je za nami, sicer lahko preprosto ugotovimo, da je bilo in minilo, ne da bi bili kaj posebnega doživeli. No, da, ponovile so se stare pesmi... Pustimo marneje o tresočih se gorah in malih miškah, ki so se rodile iz vsega tega. Na nebu, koder živijo slovenske popevke, se spet ni pokazalo nobeno nebesno znamenje. Ni sicer mogoče govoriti o mrku te zvrsti umetnosti, žal pa tudi ne o kakršnemkoli vrelcu novih in svežih ustvarjalnih pobud, ki bi na prvi način in s pravo močjo izražale, kar imajo o sebi povedati pripadniki sedanja mladega rodu. Barka slovenskega pevanja se je sicer izrazito nagnila na njihovo stran, napovedujoč – vsaj na začetku svoje plovbe – nov veter, ki pa se je spet kmalu utrudil, tako da so se iz ozadja oglasili stereotipnotradicionalni toni tipično slovenske melanholije z vsemi svojimi ponaredki vred. Pristne življenjske note je bilo v vsem malo. Nadomeščal jo je ples vsakovrstnih glasbenih in vizualnih domislic, med njimi še najbolj vsiljivo (in zavoljo svoje nasilnosti tudi kičasto) migetanje nekakšnih barvnih puščic po ekranu, kar vse idejnoestetske praznine te in tako pojmovane zabavne glasbe ni prav nič prikrivalo: nasprotno – znašla se je razgrnjena pred nami v vsej svoji goloti.

★

Da je Jože Javoršek tudi s svojo najnovejšo knjigo (**Črno krizantemo**) vzbudil občo pozornost (tako kot že s svojimi prejšnjimi »spopadi na visokih pobočjih

slovenskega Parnasa«), je že skoraj samoumevno. Pa pri tem ne gre samo za izrazno moč njegovega pisanja, za duhovito domiselnost, ki ji daje duška, in za jezo, s kakršno zasipa slovenske literarne »mline na veter« – mednje sodijo »prvaki« sodobne publicistike, razni Štihi, Rupli, Kermavnerji ali Inkreti, o katerih je globoko prepričan, da so zapeljali voz naše literature in našega duha na nevarna in neprijazna stranpota. Samo po sebi je to pisanje zazrto v literarna početja, ki so v mnogočem samozadostna, saj se zanje skoraj nihče zunaj zaprtega kroga literarnih zdrah niti ne meni niti jih ne dojema. Glavni tok družbenega življenja teče popolnoma drugih in drugačnih strugah. Prav to pa je tisto, na kar Javoršek tako prizadeto opozarja. Sebi in drugim zastavlja ves čas eno samo vprašanje, ki pa ima seveda stotero obrazov: zakaj je literarna publicistika obrnila hrbet življenjskemu dogajanju, ki poteka v znamenju nenehnega revolucioniranja družbenih odnosov. »Dolgo sem mislil«, zapiše v zadnjem odstavku te duhovito »razpenjene« in hrkati globoko zagrenjene »sanjske« poti med novodobnima Litijo in Čatežem, »da je črna krizantema čar nove slovenske literature in znamenje nove elegance v gumbnici slovenskih pisateljev. Zdaj vem, da je znamenje žalosti za vrednotami, ki smo jih noro zatolkli ali pa celo uničili.«

Eno izmed »poglavij« oziroma »etap« na tej premišljuječi poti namenja »spominom na partizanska leta« oziroma »težavam slovenske literature, ko obravnava snov iz narodnoosvobodilnega boja.« V splet teh razmišljanj sodi zapis o sektaših. »Sektaš je človek vojaške narave, ki prizna za človeka le svoja somišljenika, vse druge pa v imenu svoje sekte zatira. Vendar jih ne zatira tako, kot so nas med vojsko zatirali fašisti. Fašisti so nas namreč zatirali kot svoje sovražnike. Sektaši pa so bili v Osvobodilni fronti... in so gledali postrani, sumničili, zapostavljali, moralno uničevali, vzvišeno zaničevali, izkoriščali in človeško vesplošno spodkopavali ljudi iste misli, istih želja in istih zgodovinskih namer... Njihova vzvišenost, samozavest in predvsem neskončna samozavest so strupeno poniževali človeka, ki je zato prebujal v sebi najnižje nagone, saj se je vdajal predvsem obupu, obup pa je vir zla. Če bi mogli sešteti škodo, ki so jo sektaši napravili med narodnoosvobodilnim bojem, bi se prijeli za glavo, zakaj njihovo škodo bi lahko primerjali samo s škodo, ki so jo osvobodilnemu gibanju in revoluciji napravili njuni najhujši sovražniki. Naj omenim le eno najmanjših, a vendar sektaši so že za časa narodnoosvobodilnega boja v jedru zatirali umetniški polet slovenskih pesnikov, pisateljev in drugih umetnikov in ga s svojimi zoprnimi teorijami tlačili k tlom... Ampak nikar ne mislite, da so sektaši izginili. Kje pa! Zakrknjeno čepijo v svojih bižermajerskih stanovanjih... in kot strupene mačke zrejo v žrtve svojih davnih strasti... Sektaši so tudi krivi, da se je slovenska literatura z narodnoosvobodilno tematiko tako slabo razvijala. Bili so ozki kakor nekoč janzenisti, ki prav tako niso pustili, da bi se literarna beseda razrasla po svoje in da bi slavci peli, kakor jim je bog grlo ustvaril. In kadar danes premišljujemo, zakaj je partizanska literatura v bistvu tako blede, pozabljamo povedati, da je v veliki meri zaradi tega, ker so sektaši pili kri slovenskim pesnikom in pisateljem.«

To je samo del celovitega razmisleka, ki se z mnogimi »za« in »proti« še nadaljuje. Četudi nam je revolucija prinesla »zgodovino«, premišljuje Javoršek »in je tudi imenitnih osebnosti zrastle na pretek«, se s partizanskimi ali sodobnimi literarnimi besedili, ki bi osvojila svetovno literarno tržišče, ne moremo pohvaliti. »Neizpodbitna resnica namreč je, da je naša literatura skromna in za tujce pravzaprav nepriljubljena.«

A če smo si že dali toliko opravka z izpisovanjem, ostanimo – pod znamenjem Črne krizanteme – svojemu postopku zvesti do kraja. »Kdo boži nas sili,« se vpraša Javoršek, »da bi morali na vrat na nos v svoji literaturi nenehoma govoriti o enobeju? Naša glavna naloga je, da ustvarjamo dobro literaturo, tako, ki bo ljudi današnjega časa prekrasila, pri tem pa ni prav nič važno, ali je motiv partizanski ali ni. Če se vmešava v literaturo v imenu partizanske tematike nekdo, ki slabo piše, bi ga bilo treba javno prebičati. Škoda, ki jo dela, je namreč neizmerna.«

Kakorkoli že: teh nekaj vrstic »za pokušino« nas na pomen in daljnosežnost Javorškove polemike opozarja z močjo – plati zvona.

Viktor Konjar

Edvard Kardelj:

O socializmu in vojni

Kardeljeva knjiga »O socializmu in vojni« ni namenjena samo slovenskim bralcem. Poleg DZS so jo založili še Vojnoizdavaški zavod Beograd, Matica srpska Novi Sad, Mladost Zagreb, Pobjeda Titograd, Prosveta Beograd in Svjetlost Sarajevo. Vsaka založba seveda v jeziku ki ga uporablja večina prebivalstva na njenem območju. Slovensko izdajo so pripravili: Boris Tkačič, Andrej Dolinšek in Janko Štajbahar.

Ocena vsebine ni lahka, kajti knjiga obsega kar 666 strani – brez ene same ilustracije, tehnično pa je razdeljena na tri dele: Dela iz predvojnega obdobja, Pisma, poročila in dela iz NOB ter Dela iz povojnega obdobja. Povsem razumljivo je, da gre le za skorajda minimalen izbor. Edvard Kardelj zapušča prihodnjim rodovom prek tisoč književnih enot: člankov, razprav, brošur in knjižnih zbirk. V letih 1955-1974 je izšla monumentalna serija njegovih 9 zvezkov. Prevodov v skupaj vse svetovne jezike nam za zdaj sploh ni mogoče naštet, verjetno pa tudi nikomur poz-

neje. Zakaj? Kardeljeva dela bodo postala stalen predmet na univerzah vseh petih kontinentov. Za knjigo O socializmu in vojni lahko to že zdaj ugotovljamo. Edvard Kardelj se je uvrstil med najpomembnejše mislece naprednega družboslovja.

Josip Vidmar navaja v svojih Obrazih zavzeto vprašanje že priletnega podpredsednika vlade v Beogradu: »Pa odkud vama Slovincima taj Kardelj? Toliki je mudrac, da ga moram kao stari čovek slušati, da mu se divim pa i od njega mnogoštošta učiti – kao da sma djak. A Edvard Kardelj nema ni četrdeset godina!« (424. stran Obrazov.)

Ko so v Ameriki izvedeli za Kardeljevo knjigo O socializmu in vojni ter knjigi O smereh razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja in Svobodno združeno delo, so javno in s poudarkom njegova dela pohvalili tedanji predsednik ZDA Jimmy Carter ter več članov State Departmenta in tamkajšnjega vladajočega družbenega razreda.

Med besedilom v Obrazih (J. Vidmar) lahko še beremo:

»Pri razpravljanju (v Parizu na mirovni konferenci 1946) je o naših zahodnih mejah E. Kardelj odigral znamenito vlogo, kajti zahteval je za Jugoslavijo tudi Trst. Ob tej priložnosti je razvil pred svetovnim forumom svoje znamenito predavanje o trdem, toda uspešnem pohodu jugoslovanskih narodov, zlasti slovenskega, k njihovim naravnim mejam, ki jih bodo dosegli, če ne danes, jutri pa nedvomno!«

Kardeljeva študija O socializmu in vojni ni plod krajšega časa, marveč skupek znanstvenih dognanj, ki jih je pisal avtor vse svoje življenje z uporabo načela »iz prakse za prakso!«

Brez kakršnihkoli pridržkov menimo, da sodijo Kardeljeva dela Razvoj slovenskega narodnega vprašanja, O socializmu in vojni ter Boj za priznanje in neodvisnost Nove Jugoslavije 1944-1957 na naše knjižne police vseh vrst. O tem, da mora postati vsebina (vsaj naštetih) Kardeljevih del sestavina miselnosti slehernega Slovenca, ki uporablja pero, pa menda sploh ni dvoma!

Jaka Šlokan

Izšla je knjiga Revolucionar Miro

V spomin revolucionarju Antonu Ukmarju (umrl 21. decembra 1978) so pred kratkim na trgu Antona Ukmarja v Kopru (prej se je imenoval ta trg Pristaniški trg) odkrili doprni kip Antona Ukmarja-Mira, zdaj pa je Založništvo tržaškega tiska izdalo pod pokroviteljstvom (Medobčinski svet ZKS Koper, Medobčinski svet ZZB NOV Koper in Občinska skupščina Koper) knjigo Revolucionar Miro – Življenjska zgodba Antona Ukmarja ki jo je napisal novinar Rastko Bradaškja iz Kopra.

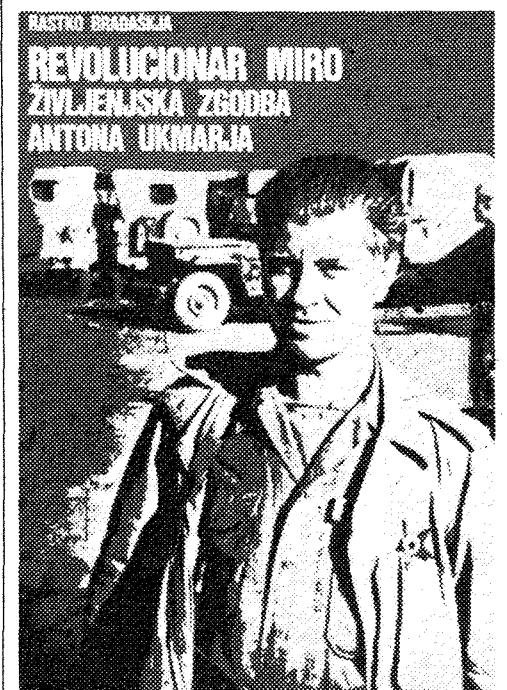
Bralci tednika TV-15 se najbrž še spominjajo podlistka v TV-15, ki je izhajal 1970. leta ob 70-letnici revolucionarja Antona Ukmarja, napisal pa ga je njegov prijatelj Stane Škrabar-Braškja. Sicer pa je za podlistek o Ukmarju zbral Stane Škrabar toliko gradiva, da je sklenil napisati tudi knjigo o tem revolucionarju. Ker pa je Škrabar zbolel, želja številnih Ukmarjevih prijateljev pa je bila, naj bi knjiga o Ukmarju le izšla, se je lotil te knjige novinar Rastko Bradaškja. Uporabil je že zbrano gradivo, potem pa ga je dopolnjeval in končno napisal knjigo Revolucionar Miro. Knjiga, sicer ni obsežna, saj ima samo 120 strani, objavljenih je tudi nekaj spominskih fotografij, vendar pa ima knjiga poseben pomen. Avtor Rastko Bradaškja je skušal, to pa se mu je vsekakor tudi posrečilo, zgoščeno zapisati življenjsko pot Antona Ukmarja, ali kakor je zapisano v uvodu med drugim: »... naj v primerni publikaciji predvsem mladini ohranimo spomin na življenjsko pot Toneta Ukmarja – revolucionarja po poklicu, kot je nekoč sam v šali dejal...

Sicer pa ima knjiga 15 poglavij, iz katerih je najbolj razvidna Ukmarjeva celotna življenjska pot, in sicer: Otroštvo in mladost, Leta zorenja, Od Vladimira Gortana do bazoviških žrtve, V Parizu, Zeja po znanju je vodila v Moskvo, Požar v Španiji, Med gverilskimi borci v Etiopiji, Skozi taborišče in zapor v partizane, Partizanski komandant v Liguriji, Rešitev Genove pred uničenjem, Visoka priznanja in odlikovanja ob osvoboditvi, Srečanja z Genovo čez trideset let, Domov v boj

za pravico do samoodločbe, Zgodovinska opredelitev in Človek z veliko začetnico.

Vsekakor je Anton Ukmar, kot je tudi zapisano v uvodu knjige »... bil in ostal legendarna osebnost v borbeni zgodovini delavskega gibanja in protifašističnega boja ne samo na Tržaškem, kjer je bil rojen in doma, marveč in predvsem v Italiji sami, v Španiji, v Franciji, v Etiopiji in Jugoslaviji...«, to tudi zaslužil. Zato velja pohvaliti Staneta Škrabarja-Braškja kot »prvega« zapisovalca Ukmarjeve življenjske poti, in Rastku Bradaškji, ki je delo Revolucionar Miro dopolnil oziroma napisal, vse priznanje. Pa tudi tistim, ki so omogočili, da je ta knjiga izšla. Kajti resnično bi bila izguba, če tega pričevanja o revolucionarni poti našega rojaka Antona Ukmarja ne bi imeli!

-ba



Vse več obiskovalcev spominskega muzeja Dachau

Lani petega maja je minilo petnajst let, odkar so »uradno« odprli spominski muzej v nekdanjem nacističnem taborišču Dachau. Doslej je ta spominski muzej obiskalo nad sedem milijonov obiskovalcev. Povprečno, sodeč po letnem obisku, torej nekaj nad 200.000 obiskovalcev v letu dni. Povprečje je eno, resnica pa druga.

Omeniti namreč velja, da je bilo že po osvojitvi leta 1945, čeprav tedaj to nekdanje taborišče ni bilo zavarovano v celoti, zelo težko dostopno za obiskovalce. V nekdanjih barakah, po svoje »moderniziranih«, so nekaj let po vojni živeli najrazličnejši »vojni ubežniki«, skoraj iz vse Evrope, na drugi strani pa so se prebivalci mesteca Dachau želeli čimprej »iznebiti« nekdanjega taborišča, za katerega, kot so zatrjevali po vojni, prej sploh niso vedeli. Tudi potem, ko je mednarodni komite za Dachau (le-ta ima sedež v Belgiji) s predvsem denarno pomočjo bavarske vlade uspel dokončno zavarovati nekdanje nacistično taborišče in v njem urediti spominski muzej, so bile še vedno težave, kako naj obiskovalci »najdejo« nekdanje nacistično taborišče. Ne samo, da so kašipoti do taborišča čez noč »izginjali«, temveč mnogi domačini niso »znali« obiskovalcem pokazati prave poti do vhoda v nekdanje taborišče. Ni še odveč omeniti, da so kmalu po vojni začeli okoli nekdanjega taborišča zazidavati, torej je nekdanje taborišče že dokaj »stisnjeno« oziroma uklenjeno med stavbe. Zato tudi pred okoli desetimi leti dana »zamisli« nekaterih prebivalcev mesta Dachau, naj bi del »praznega« prostora taborišča Dachau nekdanji »apellplatz« »preuredili« v športno igrišče. Razumljivo je, da je tedaj mednarodni komite za Dachau ostro reagiral in že v kali zatrl kakršnokoli »idejo«, da bi kdorkoli in karkoli spreminjali v sedanjem obsegu podobe nekdanjega nacističnega taborišča Dachau. Obratno! Mednarodni komite je po »idejah« o športnem igrišču še nadaljeval akcijo za pridobitev drugih objektov, saj so se morali iz še nekaterih objektov kasneje »izseliti« zavez-

niški vojaki, mednarodni komite pa je te objekte uredil, da so dobili prvotno, torej izvirno »nacistično« podobo.

Zdaj je dovoz oziroma dohod do nekdanjega taborišča Dachau urejen s številnimi kašipoti, zagotovili pa so tudi obsežen parkirni prostor pred vhodom, kajti vse več je motoriziranih obiskovalcev nekdanjega taborišča oziroma tedanjega muzeja v njem.

Skratka: nekdanje nacistično koncentracijsko taborišče Dachau je ohranjeno, v njem je tudi spominski mu-



»Transportna komanda« jugoslovanskih internirancev na plantazi poleg taborišča Dachau. Ilegalni posnetek je napravil poleti 1944. leta Karol Kasak. Ta fotografija doslej pri nas še ni bila objavljena

zej. In tukaj obiskovalci iz razstavljenih fotografij, dokumentov, knjig, predmetov in celo iz krajšega dokumentarnega filma v posebni dvorani lahko spoznavajo, kakšne grozote, kakšno trpljenje je bilo za internirance v tem prvem nacističnem koncentracijskem taborišču.

Zanimive so primerjave o številu obiskovalcev spominskega muzeja v taborišču Dachau v preteklih dveh letih! Velja poudariti: vedno več obiskovalcev je! Lani je obiskalo spominski muzej 816.500 ljudi, in sicer 319.500 Nemcev in 497.000 tujcev. Leto dni prej, torej leta 1979, pa je spominski muzej obiskalo skupaj 764.500 ljudi, od tega je bilo 311.500 Nemcev in 453.000 tujcev iz 104 držav.

In še nekaj podatkov o gradivu, ki ga ima uprava spominskega muzeja arhivirana, namenjenega tudi za študij. Imajo 16.371 najrazličnejših dokumentov, fotografij in izvirnih nacističnih poročil ter 5622 naslovov knjig, katerih vsebina se nanaša izključno na taborišče Dachau (med temi knjigami

je tudi nekaj naslovov knjig s tovrstno tematiko, ki so izšli v Jugoslaviji, največ v Sloveniji).

Pa še en podatek, povzet po reviji, ki jo občasno izdaja Zveza preživelih internirancev Dachaua iz Münchna. Namreč: po zadnjih podatkih oziroma po raziskovanjih mednarodnega inštituta v Arolsnu je od leta 1933 do osvoboditve 1945. leta umrlo v koncentracijskem taborišču Dachau 31.591 internirancev.

Vendar tukaj niso všteti mrtvi oziroma zaporniki, ki

so jih pripeljali esesovci v taborišče samo za nekaj dni in jih niso vpisovali v »uradne« knjige, ampak so jih samo trpinčili in jih ustrelili, nadalje številni vojni ujetniki, med njimi največ sovjetskih, ki so jih samo »prenočili« v taborišču, pa takoj ustrelili, in končno tudi ni podatkov o številu mrtvih oziroma ustreljenih internirancev, ki so jih nacisti od marca do aprila 1945 »poslali« na tako imenovani »smrtni pohod«, se pravi v času, ko so začeli evakuirati internirance zaradi bližajoče se zavezniške ofenzive iz razloga, da bodo taborišče Dachau popolnoma uničili z bombami, ga polili z bencinom in zažgali. To pa se, kot je znano, ni zgodilo, kajti 29. aprila 1945. leta, nekaj po 17. uri, so zavezniški osvobodilci nekdanje nacistično taborišče Dachau.

In zdaj tisoči in tisoči vsako leto obiskujejo ostanke nekdanjega taborišča, ki je zaradi velike aktivnosti mednarodnega komiteja Dachau, katerega članica je tudi naša država, spremljen v spominski objekt.

B. A.

Naše medalje in znaki

Borci za severno slovensko mejo

Nadaljevanja o naših parti-zanskih znakih so se iztekla. Na vrsto bodo prišla spet takrat, ko se bo katera od brigad odločila za svoj spominski znak ali ko bomo (morebiti tudi z vašo pomočjo) priklicali v spomin katerega od starih že pozabljenih znakov. V zvezi združenj borcev so tudi borci za severno mejo in naše današnje vrstice so namenjene njihovi medalji.

V Mariboru se Maistrovi borci zbero v Orlovi kleti vsako leto novembra ob obletnici razorožitve belo-zelene garde leta 1918. Na srečanju leta 1978 se je v večer-nih urah in ob prijetnem raz-položenju rodila zamisel o posebnem znaku, ki bi naj borce spominjal na tiste ča-se. Ni narobe, če vemo, da je bila stara Jugoslavija tudi pri odlikovanjih precej ma-čehovska do borcev za severno slovensko mejo. Njihov boj ni sodil pod merila po katerih so vsi srbski vojaki (in tudi naši »prostovoljci«) dobivali državne medalje »rata za oslobodjenje i ujedinjenje 1914-1918«. Tudi odli-kovanja za hrabrost se niso nanašala na november 1918, pač pa največ na skupno majsko ofenzivo 1919. Tik pred drugo svetovno vojno je prišlo do posebne medalje v spomin na 20-letnico osvo-boditve severnih krajev, to-da te medalje so prišle samo do aktivnih oficirjev in po-

dobnih, večinoma borcev pa jih nikoli niti videla ni, kaj šele dobila. Pošteno je treba zapisati, da so bili pred leti mnogi borci za severno mejo odlikovani z našimi državnimi odlikovanji.

Spominski znak na boje 1918-19 je narejen v obliki medalje. Spredej je verigar, ki ga poznamo z naših prvih znank, zraven je podoba generala Maistra, kot ga je upo-dobil naš kipar Sever. Za njim segajo čez vso lepo po-zlačeno medaljo žarki svobode. Verze na drugi strani me-dalje je prispeval znani parti-zanski pesnik Miha Klinar. »Če v onem času (ne bilo bi nas,« še večji kos) slovenske zemlje (bi odtrgal) tuji plaz,« piše na medalji. Zraven je prostor, kjer je na večini me-dalj vgravirano ime nosilca. Medalja je nastala s prispev-ki slovenskih občin. Res je, da nekatere niso pokazale prav nobenega razumevanja, druge so prispevale dovolj denarja, da so lahko borci z njihovega območja dobili te medalje, najbolj pa se je iz-kazala ljutomerska občina. V delavnici Jeraša v Ljubljani je bilo izdelanih 1800 medalj. Oblikoval jih je kipar Tone Lagorder. Podeljene so bile borcem in sorodnikom padlih ali že umrlih. Tudi ob lan-skem novembru je bilo lepo videti na srečanju v Maribo-ru, s kakšnim ponosom nosi-jo Maistrovi borci te meda-

lje. Doktor Porekar si je že prej vedno priperjal znak partizanske spomenice 1941, zdaj se mu je pridružila še ta medalja. Razen omenjenih bronastih pozlačenih medalj so bile iz starih srebrnih nov-čev skovane tudi tri medalje iz čistega srebra. Posvečene so bile spominu na generala Maistra, pogumnega Malgaja in Lavriča.

Prva medalja je bila pode-ljena umrlemu dr. Maksu Šnudrlu, enemu izmed ured-nikov zbornika, ki je izšel ob obletnici bojev za severno slovensko mejo. Na črno bla-zino mu jo je junija 1979 ob odprtem grobu med druga odlikovanja pripel Janko Kuster, predsednik sklada Prežihovega Voranca v Mari-boru, ki je imel največ zaslug za uresničitev zamisli o spo-minski medalji. Leta beže in naši borci drug za drugim umirajo. Nanje in na njihov boj nas bodo spominjale tudi njihove medalje. Ob njih po-mislimo tudi na vse tiste, ki so morali zaradi svoje naro-dne zavednosti s Štajerskega v izgnanskih transportih leta 1941, pa tudi na vse tiste, ki so z bojem nadaljevali v tež-kih letih do svobode. Med njimi so bili tudi narodni he-roji Alfonz Šarh, Stane Za-gar in Franc Leskošek-Luka – borci za severno slovensko mejo.

Janez J. Švajncar

OBJAVA LISTE UPRAVIČENCEV ZA DODELITEV POSOJIL

Samoupravna stanovanjska skupnost Ljubljana, komisija za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV objavlja v skladu z določilom 8. člena odloka o načinu upravljanja s sredstvi družbene pomoči v stanovanjskem gospodarstvu za udeležence narodnoosvobodilne vojne in načinu reševanja stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV listo upravičencev za dodelitev posojil:

OBČINA LJUBLJANA – BEŽIGRAD

- FRANDOLIČ Gregor, Mariborska 63/a
- KOŠIR Marija, Cerkova 3
- LASIČ Vida, Vojkova 47
- LOŽAR Stane, V dolini 9/a
- PAVLIN Milena, Štembalova 20
- REBEC Alojz, Ulica padlih borcev 7

OBČINA LJUBLJANA – CENTER

- FERČNIK Zdenka, Miklošičeva 6
- MIHAJLOVIČ Marija, Gestrinova 1
- MRAVLJE Milica, Kristanova 2

OBČINA LJUBLJANA MOSTE – POLJE

- BEVC Franc, Na klančku 8
- BIRK Antonija, Vnanarje 5
- INTIHAR Franc, Agrokombinatska 74
- JENIČ Stanka, Pot v zeleni gaj 1
- KAVČIČ Marjan, Kosovelova 67
- KLEŠNIK Roman, Pot na Hreše 9
- KREČ Ludvik, Ulica 15. aprila 7
- NOVAK Karla, Kašeljška c. 1
- PEROVŠEK Pepca, Jana Husa 78
- RADAKOVIČ Marija, Cesta 13. julija 58
- ROME Antonija Povšetova 74
- SNOJ Avgust, Sneberska c. 162
- ZUPANČIČ Alojzija, Prvomajska 9

OBČINA LJUBLJANA – ŠIŠKA

- BABIČ Ivan, Komacova 5

2. BRADEŠKO Julijana, Pod hribom 58/f

- GORENC Angela, Pod hribom 56/c
- HRIBAR Rozalija, Koseze 21
- JELENC Ana, Zavrh 12
- KRAŠOVEC Marjan, Na jami 1
- MARENČE Franc, Na straški vrh 6
- PODGORŠEK Štefan, Bukovica 33
- ROZMAN Marija, Dragočajna 22
- ROZMAN Pavle, Na gaju 19

OBČINA LJUBLJANA – VIČ-RUDNIK

- BELIČ Avgust Rožna dolina V/25
- DROLČ Stane, Pod Jezom 40
- GERMEK Zorislava, Podpeč 72
- GLINŠEK Marija, Želimlje 25
- GRIMŠIČ Franc, Iška vas 86
- GLAVAN Anton, Velike Lašče 107
- JURKA Marija, Rožna dolina c. X/4
- %8. KOČELJ Avgust, Mokrska 8
- KOŽELJ Jože, Riharjeva 16
- KOMAROV Julija, Staje 1/A
- KOŠENINA Fani, Pod Jezom 8
- KRALJ Mara, Gerbičeva 11
- MESTEK Jakob, Klada 7
- MIHELJ Franc, Cesta na Brdo 32/A
- MODIČ Julka, Velike Lašče 14
- POTOČNIK Adolf, Mencigerjeva 47,
- PURKAT Janez, Želimlje 34
- REMŠKAR Pavla, Dobrava 107,
- RODIČ Rajko, Ig n.h.
- ROBIČ Jože, Zelena pot 16
- SIMČIČ Mirko, Lavrica 129
- ZUPANČIČ Martin, Doberdobska 5
- ZELEZNIK Angela, Ig 48

Obraavnani so bili vsi zahtevki, vloženi v letu 1980.

Komisija je upoštevala vse tiste upravičence NOV, ki nujno potrebujejo posojilo za dograditev, adaptacijo ali nakup stanovanj. Pripombe na objavljeno listo bo komisija za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV Ljubljana, Komenskega 7, sprejemala do vključno 27. 6. 1981



V zadnjih mesecih 1945. leta, ko je bilo vse več mrličev v taborišču Dachau in jih tamkajšnji krematorij ni mogel več »pozreti«, so začeli mrliče pokopavati v Leitenbergu pri Prittelbachu, nekaj kilometrov oddaljenem od taborišča Dachau. Na fotografiji: mrličii pred barako v začetku aprila 1945. leta, ilegalna fotografija pa je bila posneta iz tako imenovanega taboriščnega revirja. Tudi ta fotografija doslej pri nas še ni bila objavljena

Glavni razlog za ta zapis je predvideno odkritje spominske plošče, ki bo 14. junija 1981 na Primskovem. Na plošči, ki jo bodo padlim borcem vseh bojev na Primskovem in okrog njega posvetili preživeli soborci in krajan, bo vsak obiskovalec tega lepega kraja, ki tudi ne bi poznal podrobnosti iz krajevne zgodovine NOB, lahko vedel, da so se med okupacijo v letih 1941–1945 v teh krajih bojevale proti sovražniku enote NOV in POS iz sestava 2. grupe odredov, Zapadnodolenjskega odreda, udarne brigade Matije Gubca in udarne brigade Ivana Cankarja. Na plošči bo tudi zapisano, da je Cankarjeva brigada od 4. do 6. januarja 1943 dokončno uničila postojanko na Primskovem.

Ze 26. decembra 1941¹⁾ je pod poveljstvom Franca Rozmana – Staneta 2. partizanski bataljon, ki se je tedaj pripravljaj na nočni pohod iz Mihelce za Kremenjek, imel prve žrtve. To je bila patrolja dveh borcev, ki je šla po hrano in je zaradi goste megle trčila v močno italijansko patroljo. Vendar pa sta dve četi tega bataljona takoj nato zavzeli položaje okrog pokopališča na Primskovem in usekali po italijanski patrolji ter ranili več italijanskih vojakov, podobno pa so kmalu nato opravili še z drugo italijansko patroljo.

Iz 2. grupe odredov je na Primskovem 6. junija 1942²⁾ 3. četa dugega Pohorskega bataljona obkolila sprejemno taborišče belogardističnih organizatorjev, ki so v imenu jugoslovanske kraljevske vojske pripravljali tam mobilizacijo svojih pristašev. Pri tem pa je belogardistična straža zadela enega od borcev čete, vseh 10 belogardistov pa je nato zbežalo čez bližnjo nemško mejo. Četa 2. grupe je tedaj zaplenila dve lahki strojnici, 9 pušk in vso opremo ter strelivo.

Drugi bataljon Gubčeve brigade je 22. oktobra 1942³⁾ iz zasede napadla belogardistična posadka iz Primskovega, vendar je bataljon hitro odgovoril z ognjem ter pregnal belogardiste. Padel je en belogardist, dva sta bila ranjena, od borcev 2. bataljona pa so bili ranjeni trije. Sestavljen bataljon Gubčeve je 1. novembra 1942⁴⁾ napadel Primskovo in belogardiste pregnal s Kopačije, tako da so se morali utaboriti v cerkev.

To so bili glavni boji na Primskovem do začetka januarja 1943.

Položaj Primskovega in o »delu« njegove posadke

Zaradi položaja Primskovega kot samotne točke, ki visoko prevladuje nad okoliškim terenom, ni niti čudno, da se je vanj vselila belogardistična posadka. Iz Primskovega so lahko nadzorovali celoten teren od proge Ljubljana–Novo mesto do tedanje nemške meje in onemogočili na tem sicer ozkem pasu vsak prehod naših enot proti Policam in Ljubljani.⁶⁾

Belogardisti so zelo ugoden naravni položaj postojanke izkoristili tako, da so se še dodatno utrdili za močnim in kar visokim obzidjem cerkve in župnišča. Izdelali so puškarne in bunkerje in deloma tudi minirali okolico postojanke. Za to so imeli na razpolo-

go kar precej časa. Obenem so bili tudi zelo zagrizeni, kar smo lahko sodili po njihovih dotedanjih znanih zločinih. Izdajalska tradicija posadke je datirala od prvih dni junija 1942, ko so nastajali njeni prvi zarodki. Iz raznih ohranjenih poročil o njihovem protirevolucionarnem delovanju lahko ugotovimo, da so v začetku oktobra 1942 prihajale v vasi Metnaj, Šentvid in Stično belogardistične patrolje iz Primskovega, da je domači sin gostilničarja v Kopačiji bil vnet organizator bele garde, da so v Kopačiji ujeli dva partizana, ki so ju zvezali in jih na gnojnem vozu odpeljali Italijanom.⁷⁾

Na kočevskem procesu (9.–11. oktobra 1943) proti belogardističnim organizatorjem na Dolenjskem je eden prvih belogardističnih organizatorjev na območju Primskovega Anton Fajdiga⁸⁾ izpovedal, da so se on, Franc Fajdiga z Vrha, Alojz Sinjar in Alojz Kepa skrivaj sestajali s Stanetom Volkom in Ludvigarjem iz Litije in sklepali, kako bodo ustanovili belo gardo in začeli boj proti partizanom, kar se je zgodilo takoj po italijanski ofenzivi. Anton Fajdiga je tedaj tudi izjavil: »V tistem času sem imel dobre odnose oziroma stike s Stanetom Drakslerjem (organist, sin župana) s Primskovega. Nekajkrat sem šel do gostilne Franca Fajdige v Temenici, kjer sva skupno med ljudmi agitirala za belo gardo. Preden sem stopil k legiji, sva bila skupaj z Drakslerjem na italijanskem poveljstvu, kjer sva dobila orožje za belogardistično postojanko na Primskovem.«

Beli stražaji so, kakor navaja F. Saje, na Primskovem že 9. septembra 1942 ujeli Piškurja, ribiča s Krke in ga izročili Italijanom, da so ga ubili.

Ko je proti koncu raške ofenzive del vodstva NOB Slovenije iz Kočevskega Roga potoval na Pugled pri Ljubljani (tj 587 Podlipoglav) so jih 25. septembra 1942 zvečer pri gostilni na Kopačiji napadli domači belogardisti. Na srečo ni bilo žrtev, kljub temu da so se beli z vso divjostjo zagnali na omenjeno skupino partizanov. Skupaj z belogardističnim poveljnikom v Temenici Alojzom Groznikom–Spanom, veleposesnikom, je tudi poveljnik primskovskih belogardistov Draksler svoje ljudi pogosto dobesedno gonil po okoliških hribih tja do Čateža in Sv. Križa (danes Gabrovka) pri Litiji. Pri tem so belogardisti s Temenice in Primskovega postavljali zasede partizanskim kurirjem in aktivistom OF in poleg že omenjenih zakrivali številne druge zločine.

Po nekaterih podatkih je bilo v postojanki Primskova okoli 50 belogardistov⁹⁾, po drugih pa okoli 80¹⁰⁾. Število sicer ni pomembno, saj bi tudi manjše število lahko ubranilo postojanko, pod pogojem, da bi bili pripravljeni. Poleg tega so imeli v postojanki pet avtomatskih orožij¹¹⁾, to je predvsem lahkih strojnic, zlasti pa obilo streliva in ročnih bomb.

Prvi bataljon Cankarjeve brigade napadel Primskovo

S takimi, v veliki večini zakrknjenimi in v klerofašističnem duhu vzgojenimi sovražni-

Boj od 4. do 6. januarja 1943

Uničenje belogardističnega gnezda



V napadu na Primskovo se je posebno izkazal puškomitraljezec 1. čete 1. bataljona Cankarjeve brigade Anton Novak-Marjan, rojen leta 1922 v Velikem Vidmu, borec Cankarjeve od ustanovitve. Tedaj je bil hudo ranjen



Tone Pezdirc-Blisk, borec 1. čete 1. bataljona Cankarjeve brigade, rojen leta 1910 v Gornji Lokvici, Metlika, po poklicu kovaški in ključavničarski mojster, v NOV od maja 1942, borec Cankarjeve brigade od ustanovitve, padel na Primskovem 5. januarja 1943

ki, se je moral spopasti 1. bataljon Cankarjeve brigade. Kajti ravno 1. bataljon je od poveljnika brigade Predraga Jeftića-Dragana in političnega komisarja Jožeta Borštnarja-Gabrovčana dobil nalogo, da uniči to belogardistično gnezdo.

Prvi bataljon Cankarjeve brigade je bil ob ustanovitvi brigade, od katere je poteklo v tistih prvih januarjskih dneh 1943 že dobre tri mesece, že enota z borbena tradicijo.

Nekateri borci 1. bataljona so bili 5. aprila 1942 na zboru na Kremenjaku, ko je bila ustanovljena 1. partizanska brigada (Štajerska) pod poveljstvom Franca Rozmana–Staneta. Ko je bila ta brigada preimenovana v 3. grupo odredov 1. maja 1942 na Kremenjaku¹²⁾, so bili številni borci kasnejšega 1. bataljona Cankarjeve brigade, tedaj v sestavi 2. grupe. Večina teh je bila po odhodu 2. grupe na Štajersko v Vasetovem oziroma 2. bataljona Zapadnodolenjskega odreda, vse do 4. septembra 1942, ko so bili zbrani v zboru 1. bataljona 2. SNOB Matije Gubca. Ta bataljon je 29. septembra 1942 na Lapinjah postal končno 1. bataljon 3. SNOB Ivan Cankar.

Po sicer nepopolnih podatkih (avtor je imel podatke za 110 borcev 1. bataljona, ki so bili na ustanovitvi Cankarjeve brigade) je bilo v bataljonu pred napadom na Primskovo od 120 do 130 partizanov in partizank. Veliko večino so še vedno predstavljali borci, ki so bili v brigadi od njene ustanovitve. Med njimi je bilo kar 2/3 delavcev in obrtnikov oziroma vajencev. Če upoštevamo še dejstvo, da se je od tedaj uspešno bojeval in je bila več kot polovica bataljona članov KP, njenih kandidatov in članov SKOJ, bi bil bataljon povsem upravičen do naslova proletarski. Iz znanih političnih razlogov pa častnega naslova ni mogel dobiti čeprav bi ga bil povsem zaslužil. Okoli 20 odstotkov borcev ob ustanovitvi, je bilo dijakov in študentov in 10 odstotkov kmetov. Nad 50 odstotkov borcev so sestavljali partizani, ki so bili doma iz Ljubljane in njene okolice, Dolenjec je bil vsak četrty, ostali pa so bili skoraj iz vseh ostalih slovenskih pokrajin. Borci bataljona so imeli za tedanja čas (začetek 1943!) že kar precej povprečen partizanski staž.

Pri partizanih so bili do tedaj že okoli 8

12

Vlado Kresnik

Zapiski iz vojnega ujetništva 1941–45

Propagandist Mirko je napredoval. Résistance ga je spustila v svoje skrivališče z radijskim sprejemnikom. Začel je izdajati tedenska Poročila, iz Tednika je nastal kmalu »Časopis«, ki je izhajal na dva tri dni in prinašal sveže vesti o partizanski vojni v Jugoslaviji ter o položajih na bojiščih zunaj domovine. Časopis je bil uničen, Mirko ga je pisal z roko na obrazec ujetniškega pisma. Krožna pot naših poročil je postajala vse daljša, vedno več je bilo aktivnih poslušalcev.

Anglofilji so začeli razmišljati. Protifašizem je vendarle nekaj stvarnega, opredeljenega in ne zgolj deklaracija.

Časopisu je doktor Mirko Tucaković utrl pot med zdravnike. Časopis so sprejeli s simpatijo.

Izolacija sovjetskega geta se je začela rahljati.

V centralno lekarno, ki je bila v našem lazaretu, je prihajal po zdravila za sovjetski lazarjet Kiril Ananjev v spremstvu komandirja, nekega »sanitetsoldata«. Komandirju zavitek Camel in škatla Nescafe – in Kiril je prihajal k nam v barako 23. Bil je ekonom sovjetskega revirja. Rastresen dečko. Veseljak, ki ni povedal nič pametnega. Takšen je bil vtis.

Na kirurgiji pri Francozih se je pojavil sovjetski podoficir. Operirali so mu slepič. Bil je trdega obnašanja, skoraj nedostopen. Pisal se je Marčenko. Navezovali smo stike z njim, ocenjevali, odmerjali – ta bo pravi, politično primeren za povezavo s sovjeti, smo si predstavljali.

Kiril Ananjev nas je mimogrede opozoril, da je Marčenko rojavec, pripadnik Ruske osvobodilne armade generala Vlasova, nacističnega kolaboracionista. Kirilovo opozorilo je prišlo ravno še ob pravem času. Pravkar smo namreč namera-

vali vreči prve zanke konspiracije.

Prekinili smo takoj stike z Marčenkem, ki je zginil iz taborišča. Kiril torej le ni bil tisti raztreseni fičfirič, kakršen je bil vide-ti. Opozorilo o Marčenkovi je bilo gotovo plod politično zrelega aktivizma med sovjeti. Dokazoval je, da obstaja med sovjetskimi ujetniki center z lastnostmi političnega organizma. Tisto, kar smo v protifašistični ilegalni ihti iskali. Kiril Ananjev bo pot do tega sovjetskega organizma, smo si predstavljali. Toda Kiril je ostajal tudi potlej isti veseljak–raztresenka, s katerim se nismo mogli pametno pogovarjati.

Pit ni nikoli pozabil vprašati, kako napreduje povezava s sovjeti. Résistance je torej kazala znake nestrpnosti, neučakavnosti.

Razmišljal sem, kaj bi tvegali, če bi Kirila Ananjeva podal ilegali kot politično sovjetskega taborišča. Čisto enostavno. Résistance bo formalno vračunala sovjetski geto v protifašistično ilegalo, kalkulacija bo verjetno sporočila v Pariz. In iz Pariza bo prišel znani ukaz: bežati–sabotirati. Veljal bo tudi za sovjece. Z druge strani utegne na takšno potezo, ko bo Kiril od nas postavljen v vlogo »kontaktna«, na nek način odreagirati sovjetski politimehanizem. Kakorkoli. Preklicati ali potrditi. Ali pa tudi ignorirati. Poskusimo. Poskus velja več kot ugibanje.

Résistance me je hotela prehiteti. Prišel je kurir. Nemudoma se naj zglašim pri francoskem okulistu. Tja so pripeljali na pregled sovjetskega ujetnika, ki je zanimiv. Z njim naj se povežem.

Pogovor z njim je bil kratek. Pisal se je Morozov, bil je skoraj povsem gluhi. Imel je vznezi oči. Vnetje je bilo umetno povzro-

čeno, po receptu taboriščne ilegalne tehnike.

Tehnika je torej vzpostavila zvezo s sovjeti pred nami, preden je »navadna« politična ilegala mogla usmeriti prve korake. Za tehniko tudi gluhost ni bila nikakršna ovira.

Tovarišija barake 18 je pospešila razvoj povezovanja s sovjeti. Miloje Sremački je pripeljal dva sovjetska tovariša in ju predstavil: »Mihail in Adam.« Mihail, čokat kot kolhozni s Povolžja, ki je pravkar stopil s traktorja.

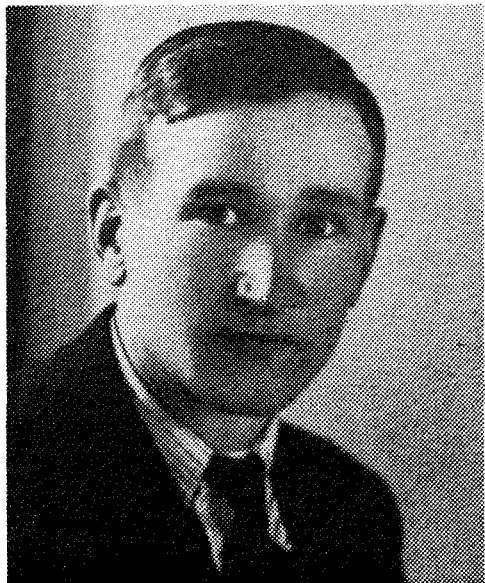
Bil je višji oficir sovjetske armade. Preden so ga Nemci ujeli, se je uspel preleviti v navadnega vojaka. Prikriti oficir torej. Metoda, ki so jo pogosto uporabljali sovjetski oficirji in politkomisarji, pa tudi mnogi francoski oficirji. V taborišču je bilo več zakonspiriranih oficirjev–članov Résistance, ki so ob koncu vojne zavzeli poveljniška mesta v francoskem delu taborišča.

Adam, Poljak, vojak v sovjetski armadi, je bil študent po poklicu in po videzu: miren, dostojanstven, poduhovljen. Prihajata po nalogu KP/b sovjetskega taborišča, sta povedala brez ovinkarjenja. Spoznala sta se bila že s Čaletom in s tovarišijo v baraki 18, kjer sta zvedela, da obstajajo Partorganizacije v taborišču. Poslana sta za povezavo, sta povedala. Rokovali smo se. Sredi prekleto Germanije tovariški stisk rok – tako so govorile Mihailove in Adamove roke, in naše dlani so govorile: končno smo vas našli, tovariši.

Razgovori z Mihailom in Adamom so bili na višini krožka, ki gostuje in napadnem lokalni: čim je kdo vstopil, smo pogovor obrnili na vsakodnevne marnje in kvante.

Se nadaljuje

na Primskovem



Na Primskovem je padel Jože Gorenc, rojen leta 1912 v Kostanjevici, po poklicu kovač, borec Cankarjeve brigade od ustanovitve



Na Primskovem je padel tudi Franc Ambrož-Ašev, rojen leta 1906 v Velikih Česnjicah pri Stični. Bil je delavec strojnih tovarn v Ljubljani, nato pa zaposlen v gostilni v Zadobrovi. V NOV je bil od maja 1942 v 2. grupi odredov. V Cankarjevi je bil od ustanovitve komandir 3. čete 1. bataljona in je tudi padel kot njen komandir

mesecev. Med njimi pa je bilo kar 1/3 partizanov, ki so bili bodisi na terenskem delu ali v naših enotah že od leta 1941. Ta sestav bataljona je bil povprečno zelo mlad. Njihova starost ni presegala 23 let, če ne upoštevamo štirih partizanov, ki so bili tedaj stari nad 40 let, pa bi bila povprečna starost ostalih le nekaj več kot 21 let. Med njimi je bil kar vsak peti mlajši od 18 let. Ta mladost borcev, njihova velika predanost osvobodilnemu boju in mrznja proti okupatorju in njegovim hlapcem so omogočali, da so vedno premagali vse težave, ki jih v bojih vse do majskih dni 1945 ni bilo malo. Med 110 borci, za katere so zbrani podatki, ni nobenega, ki bi bil v 1. bataljonu Cankarjeve brigade ujet ali bi bil ubežnik.

Sestav dopolnitve, ki jo je 1. bataljon s prostovoljci dobil v zadnjih mesecih leta 1942, je bil nadvse dober. To so bili deloma že preizkušeni borci iz Gorjanskega bataljona Vzhodnodolenjskega odreda, deloma pa iz Belokranjskega odreda, precej pa jih je vstopilo naravnost v Cankarjevo brigado. Le-ti so zato vplivali, da je bil povprečen partizanski staž dopolnitve krajši kot starih Cankarjevcev. Zato pa je bil njihov socialni sestav zelo ugoden, saj je okoli 2/3 bilo delavcev in obrtnikov in je bil v tem enak staremu jedru bataljona, okoli 1/4 pa so bili kmetje. Borci, ki so se pridružili 1. bataljonu jeseni 1942, so bili povprečno za približno leto mlajši, njihova povprečna starost je bila le nekaj več kot 22 let. Podoben sestav sta imela tudi 2. in 3. bataljon Cankarjeve brigade.

Bataljonu je poveljeval Dušan Švara-Dule, politični komisar bataljona je bil Ivan Bernot-Živko, namestnik bataljonskega poveljnika pa je bil Ivan Pezdirc-Slavo.

Bataljon sicer ni bil ravno najboljši oborožen. Vendar njegova oborožitev ni bistveno odstopala od oborožitve ostalih bataljonov brigad dolenske operativne cone, ki sta jo sestavljali tedaj poleg Cankarjeve še Gubčeva in Tomšičeva brigada. Bataljon je imel 4 lahke mitraljeze. Borci so bili oboroženi s puškami in bombami. S strelivom je bil bataljon slabo založen. Precej slabše kot z oborožitvijo je bil bataljon pripravljen za vsakim dnem je naraščalo število napol bosih in strganih borcev. Kljub taki situaciji so politični komisarji čet in bataljona lahko upravičeno poročali višjim poveljstvom, da je moralno-politično stanje v bataljonu zelo dobro. Drugače glede na bataljonski sestav tudi ni moglo biti.

Napad na Primskovo

Poveljstvo dolenske operativne cone je sklenilo, da nadaljuje z izpolnitvijo ustno izdane ga mu navodila glavnega poveljstva¹⁴) in da nadaljuje akcijo proti Ljubljani. Podrejene brigade naj bi najprej napadle belogardistične postojanke v dolini Temenice, in sicer v Temenici, Dolenji vasi in Primskovem. Cankarjevi je bila določena belogardistična postojanka na Primskovem, ki je predstavljala osrednjo obrambno točko zaradi že omenjenega položaja.

so in metali ročne bombe. Borci 3. čete so le s težavo lahko odgovarjali na ogenj, metati bombe čez obzidje pa je bilo zaradi nekaj metrov nižjega položaja skoraj nemogoče, čeprav je tistim, ki so imeli nekoliko bolj ugoden položaj, le občasno uspevalo.²²

Prva četa se je, pripoveduje Anton Novak-Marjan²³, med bojem dvakrat premaknila, da bi našla v sovražni obrambi primerno mesto za preboj in končno zavzela položaje pri trgovini, ki je bila nasproti postojanke. »Stal sem pri lipi in z lahko italijansko strojnico tolkel po postojanki. Vendar položaj ni bil dober, saj je bil 5-6 metrov pod višino postojanke. Komandir voda Zdravko Firm-Ferčič mi je ukazal, naj se prebijem do majhnega kozolca. Pred menoj sta se pognala proti njemu dva borca, njunih imen se ne spominjam. Eden od njiju je obležal na odprtem prostoru. Meni je le uspelo priti na mesto, ki mi je bilo določeno. Začel sem streljati s kratkimi rafali na vhodna vrata obzidja, da bi se četa lahko prebila pod zaščito mojega ognja. Kaj hitro pa me je opazil belogardistični mitraljezec, ki je streljal s cerkvenega zvonika. Streljal je s težkim francoskim mitraljezom tipa »soš«. Razcefral je z dolgimi rafali cel lesen steber, za katerim sem bil v kritju. Pri tem sem dobil naenkrat strel v glavo in hkrati tudi ročno bombo pod noge. Zgrudil sem se, vendar še nisem omedlel. Po povelju Zdravka Firma-Ferčiča, komandirja našega voda, so me tovariši odnesli v kritje pod hišo. Ferčič mi je tedaj odvzel lahko strojnico, od katere se nisem ločil sedem mesecev. Ne vem, komu je bila dodeljena, vem pa, da je to noč še toliko po belih. Na nosilih so me odnesli do Kopačije, kjer je bilo določeno začasno brigadno previjališče.«

Tudi Vekoslav Pirc-Vito, ki je bil ob napadu politični delegat 1. voda 1. čete, je povedal²⁴, da je kmalu utihnil težki mitraljez, postavljen v cerkvenem zvoniku. Skupina bombašev je napadla belčke in zavzela že del obzidja. Kazalo je, da bo postojanka uničena, vendar se je zgodilo drugače. Tretja četa je naletela na minsko polje. Takoj je bilo ranjenih nekaj borcev, komandir 3. čete Franc Ambrož-Ašev pa je bil hudo ranjen. Borci 1. čete so bili zaradi tega, ker se je ves ogenj usmeril nanje prikovani za obzidjem. Naše občasno obstreljevanje je izzvalo še hujši ogenj belogardističnih mitraljezcev in strelcev. Tudi po nekaj ponovljenih poizkusih jurijev 1. četa ni dosegla uspeha. Okrog enih jutraj (5. januarja 1943) je borec prinesel dodatno strelivo. Nenadoma ga je zadelo in zvalil se je za skladovnico drv. Našla sta ga poveljnik bataljona Dušan Švara-Dule in politični komisar Ivan Bernot-Živko, ki sta obhodila napadajočo 1. četo. Ugotovila sta, da je ranjen v zapetje leve roke in ga napotila v previjališče, ki je bilo na Kopačiji. Preden je došel do tja, je že slišal detonacijo. Kasneje je izvedel, da je bilo tam podtaknjenih precej min presenečenja, celo pod vhodnim pragom. Borcev, ki sta pred njim prinesla ranjenca na nosilih je pod nogami eksplodirala ena takih min. Nosača sta bila ranjena, ranjenec pa k sreči ne. Kdo je bil ta ranjenec?

Tovariš Vito tega ni zapisal, verjetno ni vedel. Pisec tega zapisa pa ga je odkril v kasnejšem pogovoru. Ranjenec ni bil nihče drug kot že omenjeni Anton Novak-Marjan. Lani mi je to povedal²⁵ in dodal še to, da je bil tedaj od mine lažje ranjen tudi brigadni zdravnik dr. Franc Novak-Luka Hostnik. Vendar mu je zdravnik ob asistenci brigadne bolničarke Viktorije Sluge-Vike nudil prvo pomoč, vstavil tudi kateter v grdo rano na glavi in ga dal prenesti iz nevarnega mesta. Prenesli so ga v četrte ure oddaljeni zaselek Sevno. Odtod pa je bil pripeljan v brigadno ambulantno, ki je bila na Čatežu.

Podobne izjave o napadu so dali še nekateri drugi udeleženci boja za Primskovo. Tako je povedal Franc Mihelič-Cigo²⁶, komandir voda v 1. četi, da je pri ponovnih napadih bilo še več žrtev in da je padel iz njegovega voda borec Franc Pezdirc, rojen 1910 v Gornji Lokvici pri Metliki, ki je bil v NOV od maja 1942.

Dominik Suhorepec, znani minerec Cankarjeve brigade, pa je povedal²⁷), da se minerci niso mogli približati postojanki na tako razdaljo, da bi lahko zaminirali obzidje in omogočili preboj bombaški skupini v postojanko. Poleg njega je padel smrtno zadet v čelo Stanko Butala, rojen v Petrovi vasi pri Semiču, borec Cankarjeve brigade od ustanovitve.

Poleg že omenjenih treh tovarišev je padel v boju še en borec 1. bataljona. To je bil Jože Gorenc, rojen 1912 v Kostanjevici, po poklicu kovač, v NOV pa je bil od maja 1942, in v Cankarjevi brigadi od ustanovitve.

Iz raznih virov²⁸) je razvidno, da je tedaj Cankarjeva brigada imela skupaj 22 ranjenec, velika večina so bili to borci 1. bataljona in zlasti iz njegove 1. čete. Med ranjenimi so

bili: Pavle Burkelca-Andrej, komandir voda v 1. četi. Andrej Novak-Marjan, puškomitraljezec, 1. čete; Vekoslav Pirc-Vito, politični delegat v 1. četi; Stanko Grahek-Slavo, komandir čete; Martin Paulin, politični delegat voda, Jože Franko, borec 1. čete; Franc Kozelj, borec, 1. čete; Martin Rukše, borec, Vinčo Pangeršič-Fazan, borec 1. čete in Franc dr. Novak, brigadni zdravnik. V brigadni kartoteki so podatki le o teh ranjenih, ostale sem odkril s pomočjo udeležencev.

Kljub takim žrtvam, ki so skoraj prepolovile število napadajočih borcev, saj za nošenje ranjenecv ni bilo še posebej dodeljenih nosačev-bolničarjev, temveč so to morali opravljati borci napadajočih enot, pa boj nikakor ni prenehal. Res pa je, da se je po drugi ali tretji uri večina borcev umaknila v bolj varno kritje, zlasti v trgovino in od tam nadaljevala z obstreljevanjem belogardistične postojanke. To je trajalo do polsedest ure jutraj.

Kljub temu udeleženci napada menijo, da bi 1. bataljon lahko sam naslednjo noč dokončal začeto akcijo in uničil belogardistično posadko. Dovoljeno bi mu moralo biti le, da bi svoje patrulje umaknil in zamenjali naj bi jih s patruljami drugih enot. Dobiti bi moral le minimalno okrepitev, opremiti bi ga morali s krajšimi lestvami in mu zagotoviti ustrezno mitralješko podporo, da bi minerci lahko nemoteno opravili delo. Dne 5. januarja pa bi morala biti blokada postojanke dobro organizirana.

Poveljstvo dolenske operativne cone je sicer odločilo, da nadaljujemo blokado, obenem pa je pripravilo načrt, po katerem naj bi pri ponovitvi napada sodelovali poleg bataljona Cankarjeve brigade še 2. bataljon Gubčeve in en bataljon Tomšičeve brigade, kar pa bi bilo, glede na sorazmerno ozek prostor, težko izvedljivo.

Vendar do izvršitve te zamisli poveljstva DOZ ni prišlo. Belogardistična posadka se je popoldne umaknila na nemško stran. Pri tem so jih naše patrulje napadle in jim zaplenile nekaj zapreg in materiala. Cankarjeva brigada je še isti dan zasedla vse objekte postojanke in dobila precejšen plen. Kasneje je tudi požgala vse poslopje razen cerkve. Primskovo je Cankarjeva brigada kot belogardistično trdnjavo na ta način uničila in jo za nekaj časa izključila iz sistema sovražne obrambe Temeniške doline. Tomšičevci in gubčevci so tisto noč uspešno opravili sicer precej lažje naloge, vendar je tudi njim ušel velik del belčkov.

Na ta način so vse brigade izvršile predvidene naloge, pri tem pa je Cankarjeva brigada in zlasti 1. četa njenega 1. bataljona, imela najhujše žrtve. Borci so kljub temu imeli zadovoljenje, da so bila belogardistična gnezda v Temeniški dolini uničena in da so naši aktivisti lahko delovali bolj v miru. Vendar je bil to še eden prvih velikih uspehov slovenskih brigad v spomladanski protiofenzivi 1943.

Silvo Grgič-Simen

Opombe o virih:

- ¹ Ivan Ferlež: »Druga grupa odredov in štajerski partizani« str. 178.
- ² Ivan Ferlež, že omenjena knjiga, str. 301-304; NOV na Slovenskem 1941-45, 3. izdaja, str. 322.
- ³ Lado Ambrožič: »Gubčeva brigada« str. 68; NOV na Slovenskem 1941-45, 3. izdaja, str. 349.
- ⁴ Lado Ambrožič, že omenjena knjiga, str. 69 in Zbornik dok. VI/5 dok. št. 83.
- ⁵ Zbornik dok. VI/5 dok. št. 102, str. 279.
- ⁶ Zbornik dok. VI/4 dok. št. 189.
- ⁷ Franček Saje »Belogardizem«, 1. izdaja, str. 594-595.
- ⁸ Lado Ambrožič »Partizanska protiofenziva« str. 68.
- ⁹ Zbornik dok. VI/5 dok. št. 102 str. 279.
- ¹⁰ Zbornik dok. VI/5 dok. št. 8, str. 22.
- ¹¹ Ivan Ferlež, že omenjena knjiga, str. 227.
- ¹² Ivan Ferlež, prav tam, str. 251.
- ¹³ Avtor pri tem misli na »Navodilo glavnega poveljstva štabu DOZ za uničenje sovražnih oporišč v dolinah Mirne, Temenice in Krke«, ki je bilo sicer napisano 12. aprila 1943, vendar je bilo poveljstvo DOZ z njim ustno seznanjeno že v decembru 1942. Navodilo je objavljeno v Zborniku, dok. VI/5 kot dok. št. 12 (str. 40).
- ¹⁴ Beleška o pogovoru z Ivanom Ferležem-Svejkom, dne 21. 5. 1981.
- ¹⁵ Beleška o pogovoru z Antonom Novakom-Marjanom, dne 25. 5. 1981.
- ¹⁶ Neobjavljeni zapis »Cankarjevci na Primskovem« Vekoslava Pirca-Vita.
- ¹⁷ V eni od teh patrulj je bil tudi Slavko Stamejčič - beleška z dne 20. 5. 1981.
- ¹⁸ Beleška o pogovoru z Antonom Novakom-Marjanom, dne 25. 5. 1981.
- ¹⁹ Vekoslav Pirc-Vito, isti vir kot v opombi 16.
- ²⁰ Narodno osvobodilna vojna na Slovenskem 1941-45, 3. izdaja str. 397.
- ²¹ Po avtorjevem spominu.
- ²² Isti vir kot pod opombo 15.
- ²³ Isti vir kot pod opombo 18.
- ²⁴ Isti vir kot pod opombo 18.
- ²⁵ Beleška o pogovoru s Francem Miheličem-Cigom, dne 20. 5. 1981.
- ²⁶ Beleška o pogovoru z Dominikom Sukorepcem, dne 21. 5. 1981.
- ²⁷ Lado Ambrožič »Cankarjeva brigada«, str. 78.
- ²⁸ Lado Ambrožič, isti vir kot v opombi 27, str. 78.

KOPRIVNA NA KOROŠKEM

Pionirji in
partizanski kurirji

Ob praznovanju dneva mladosti je organiziral pododbor partizanskih kurirjev Koroške srečanje s pionirskim odredom »K-10«, osnovne šole v Koprivni, ki nosi ime po kurirski karavli K-10. Vsakoletno srečanje, letos že deveto po vrsti, je postalo že tradicionalno in pomeni za to prelepo gorsko vasico kar majhen praznik.

Pionirski odred K-10 je bil ustanovljen leta 1972, pokroviteljstvo nad odredom pa so prevzeli partizanski kurirji. Posebna zasluga za aktivnost pionirskega odreda pri obujanju in razvijanju tradicij našega osvobodilnega boja gre na rovaš prizadevne učiteljice Mije Carl, ki že osemnajst let vodi in poučuje mlade Korošice in Korošice ob severni meji naše domovine.

Pionirke in pionirji so partizanskim kurirjem pripravili prirčen program recitacij in pesmi, kurirji pa so se mladim oddolžili s pripovedovanjem zanimivih dogodkov iz časov narodnoosvobodilne vojne in darilom ljubljanskega soda Emona – knjigami za šolsko knjižnico.

V nagovoru pionirjem je Hinko Laznik, koroški kurir, dejal: »Srečanja z vami, se mi stari partizanski kurirji vedno veselimo in smo z vami ponosni na uspehe v šoli. Se posebej pa nas veseli, da se poleg učenja uspešno seznanjate z zgodovino našega narodnoosvobodilnega boja in razvojem naše samoupravne socialistične Jugoslavije.«

Prisrčno srečanje še ni bilo končano, ko so že načrtovali delo za prihodnje leto, ko bo srečanje še bolj praznično in slovesno – jubilejno ob 10-letnici obstoja in dela pionirskega odreda »K-10«.

Z. G.

MOST NA SOČI

Šolarji obiskali
spominsko obeležje
karavle P-21

Kakor so krajani Pečin aktivni, taka je tudi njihova šolska mladina. V Globoki rupi na Pečinah, kjer je spominsko obeležje karavle P-21, se je pred kratkim zbral 8. b razred osnovne šole Dušana Muniha z Mosta na Soči. Učence tega razreda je zanimala zgodovina iz NOV o karavli P-21. Dogovorili so se, da se zberejo pri spominskem obeležju karavle in povabijo po partizanskega kurirja Alojza Muniha, da bi jim pripovedoval o življenju, delu in dolžnostih kurirjev med NOV.

Učenci so skrbno poslušali, ker si pač ne morejo predstavljati, da je bilo življenje partizanskih kurirjev tako hudo, odgovorno in življenjsko nevarno.

Profesorju zgodovine, ki je pripeljal dijake na karavlo P-21, se lepo zahvaljuje.

PODOBOR ZA SEV. PRIM. PART.
KURIRJEV SLOVENIJE

VIPAVA

Srečanje žena

Na povabilo Sveta za družbenoekonomska vprašanja Izole je organizirala Sekcija za družbeno aktivnost žena iz Vipave izlet. To je bilo že tretje naše srečanje, že tretjič smo si izmenjale izkušnje o našem delu na teh področjih dela. Že sam sprejem je bil tako ljubezljiv in nepozaben za naše žene. Članice sekcije in ostale žene iz Vipave smo skupno z ženami iz Izole položile venec pred spomenik padlim v NOV. Nato smo si ogledale razstavo, ki je bila zelo skrbno pripravljena. Pridnost izolskih meščanov so pokazala razna ročna dela.

Žene Sveta za družbenoekonomska vprašanja iz Izole so nam pripovedovale o aktivnosti njihovega dela, o vključevanju čim več žensk v razne delegacije in svete ter društva, kjer se zavzemajo za položaj žensk na vseh področjih družbenega življenja. Lepo se je srečevati in sodelovati s tako aktivnimi članicami, kot so žene iz Izole, s katerimi se lahko izmenjujejo izkušnje o nadaljnjem delu. Prehitro je minil dan. Ob poslavljanju smo se žene iz Vipave čutile za marsikatero nalogo bogatejše.

ZORA HREPEVNIK

ŠKOFJA LOKA

Zbiranje gradiva za
monografijo vezistov

Pred kratkim je bila v Škofji Loki prva seja novoizvoljene komisije za zbiranje gradiva za monografijo vezistov NOV za Gorenjsko. Na seji so ugotovili, da so doslej pravzaprav že trikrat zbirali in dajali podatke. Vezisti so izpolnili ankete za sekcije, za pododbor, enkrat pa so dobili vprašalnike od zgodovinskih krožkov na osnovnih šolah. Člani krožkov so zbrali podatke za osemnajst še živečih vezistov, na šoli Toneta Čufarja na Jesenicah in na šoli v Gorenji vasi pa jih še zbirajo.

Da bi v letošnjem letu končali z zbiranjem podatkov, so se člani komisije dogovorili, da bodo v kratkem tistim vezistom, za katere še nimajo vseh podatkov, še enkrat poslali nove vprašalnike in navodilo za izpolnjevanje. Po izpolnitvi jih bodo člani poslali predsedniku, ki jih bo pregledal in ugotovil, če bo treba še kaj dopolniti. Z zbiranjem po šolah, tam kjer se niso končali, ne bodo prenehali, saj je bolje, da je gradiva več kot premalo. Spominov namreč ne bodo potrebovali samo za monografijo, pač pa bodo najzanimivejša doživetja posameznikov še posebej opisali ter objavili. Vezisti bodo nove vprašalnike dobili do konca aprila, izpolniti pa jih bodo morali do srede junija. Komisija želi in upa, da bo ta zadnja akcija uspešna, in da bo s tem letos zbrano vse zgodovinsko gradivo vezistov NOV Gorenjske.

BRANKO BLENKUŠ

SREDIŠČE OB DRAVI

Učiteljica zbira
gradivo o
orgnaiziranem uporu

Ormoški borci NOV sicer že dalj časa dokaj sistematično zbirajo in zapisujejo vse za zgodovino pomembno gradivo in dokumente, ki so se ohranili iz organiziranega odpora zoper skupnega sovražnika na ormoškem območju. Žal ugotavljajo, da je že mnogo tega gradiva uničeno, ker so pač ljudje, ki so to imeli, sčasoma odvrgli, ne zavedajoč se, da so ti dokazi o organiziranem odporu za našo zgodovino še kako pomembni.

Prav zato je še toliko bolj razveseljivo to, da že imajo v Središču ob Dravi muzejsko zbirko, ki jo je zbrala in uredila resnično prizadevna učiteljica Minka Kačičnik, doma v Središču. To zbirko pa bodo sedaj še dopolnili, obnovili in s tem seveda tudi razširili. Muzejska zbirka bo tako veran prikaz razvoja dogodkov na tem območju, kjer je iskro upora zanetil znani predvojni revolucionar in komunist Jože Kerenčič, doma s koga. Na Kogu pa je med drugim med NOB delovala tudi TV-15 in tu je tudi osrednji spomenik padlim TV kurirjem in obveščevalcem.

FRANJO HOVNIK

ŠOŠTANJ

Odbor za interniranje
Jasenovca in Stare
Gradiške

V drugi polovici aprila 1981 je bil v prostorih gostilne Ržen v Šoštanju 7. redni letni sestanek odbora za interniranje taborišč Jasenovca in Stare Gradiške, ki deluje v sestavi komisije za interniranje pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije. Sestanka so se udeležili tudi predstavniki republiškega odbora ZZB iz Zagreba, predstavnik ZB Celje in ZB Velenje.

Naloga odbora je zbirati gradivo o žrtvah koncentracijskih taborišč Jasenovca in Stare Gradiške v Sloveniji. Žrtve teh taborišč so bili v največji meri tisti Slovenci, ki jih je okupator izselil na začetku vojne v Neodvisno državo Hrvaško. Odbor je zlasti povezan z enakim odborom v Zagrebu kot osrednjim organom za zbiranje tega gradiva, glede na to, da sta bili obe taborišči na območju Hrvaške, in je od tam bilo tudi največ žrtv. Precej gradiva je že zbrano. Dosedaj zbrano gradivo prikazuje žrtve in trpljenje taboriščnikov zaradi grozot, ki so jih v obeh taboriščih, zlasti pa v Jasenovcu, počenjali ustaši.

Ob srečanju je odbor pretresel rezultate enoletnega dela. Ugotovljeno je, da je večina gradiva, ki se nanaša na žrtve iz Slovenije, že zbrana, vendar je možnost, da se zbere še nekaj podatkov z območja Maribora. Vsekakor pa delo pri zbiranju gradiva, zlasti v SR Hrvatski, še zdalec ni končano, saj muzej v Stari Gradiški še ni odprl, dopolnjujejo in izpopolnjujejo pa tudi še muzej v Jasenovcu, tako da bo v teh muzejih zbrano čimpolnejše gradivo o ustaških zločinih in da ne bo pozabljena nobena žrtev.

Sestanek je potekal v delovnem vzdušju z obujanjem spominov na hude, skupaj preživete dni trpljenja, obenem pa tudi na dni nepozabnega tovarštva in prijateljstva.

IVAN GABRIČ

KOZINA

Srečanje nekdanjih
skojevcev

Na Kozini so se 6. junija v velikem številu zbrali nekdanji člani okrožnega, rajonskih in vaških odborov ZSM in SKOJ Južnoprimorskega okrožja. Srečanje, ki je bilo v počastitev 40-letnice vstaje naših narodov, je bilo tudi delovnega značaja. Njegov namen je bil spodbuditi udeležence k pospešenemu zbiranju gradiva za zgodovino mladine in Skoja v okviru republiške in širše akcije.

Zgodovino bodo sicer pisali poklicni zgodovinarji, vendar ob pomoči vsakega posameznika, Vztrajati je treba, je bilo poudarjeno, da se posameznim dogodkom pripiše vrednost, kakršna jim gre. In teh dogodkov, akcij, svetlih primerov junaštva je bilo prav tu na Primorskem veliko.

Ker čas nezadržno hiti, so v razpravi poudarjali, da je treba ta čas kar najbolje izkoristiti: iztrgati iz pozabe, kar se še iztrgati da, kajti po toliko letih je zob časa že marsikaj odnesel, dogodki so zbledeli. »Tudi če bomo povedali samo del tega, kar je bilo, bo naša zgodovina bogata.«

Pri republiškem odboru za zbiranje gradiva o delu mladine je postavljen tudi odbor za Primorsko, ki bo povezoval delo posameznih domičinskih odborov. Za južni del Primorske zbira gradivo in vprašalnike pripravljali odbor pri Odboru aktivistov OF Južnoprimorskega okrožja v Kopru.

Ob srečanju je bila tudi kulturna slovesnost. Lojze Maslo-Zdenko je govoril o deležu Brkinov med NOB. Mladi iz osnovne šole Kozina in vojaki so izvedli recital, Dolg aplavz je požela Neva Lukeš, ki je udeležence pozdravila v imenu Združenja aktivistov osvobodilnega gibanja za tržaško ozemlje. Poudarila je, da tamkajšnji aktivisti še vedno nadaljujejo boj za pravico tržaških Slovencev.

ILIRSKA BISTRICA

Filatelisti razstavljajo



V domu JNA v Ilirski Bistrici so odprli razstavo poštinih znamk, ovojnic in značk na temo »Tito-revolucija-letalstvo«, ki so jo pripravili člani filatelističnega društva iz Kopa in Kočevja. Razstava je posvečena 40. letnici OF in 40. letnici vstaje. O pomenu razstave je govoril Bogomil Liliša (na fotografiji), član in tajnik koprškega filatelističnega društva.

P. NIKOLIČ

LIVEK

Izročitev prapora
2. bataljonu VDV

V okviru slovesnosti ob prazniku toliminske občine je bila 31. maja na Livku velika proslava. V zaselku Perati so odkrili grobnico padlim borcem in aktivistom tega kraja. Govornik Tone Šturm je orisal delo teh ljudi med NOB in omenil današnja prizadevanja naše skupnosti za napredek teh krajev.

Kasneje je bila osrednja slovesnost na Livku. Slavnostni govornik general Branko Jerkić je najprej orisal bojno pot 2. bataljona VDV, ki je operiral na tem območju in se proslavlja v drznih in učinkovitih akcijah proti okupatorju. Poudaril je, da se nekdanji borci te enote radi vračajo v obiljem gora, ki so jim med NOB nudile varno zavetje in med te ljudi, s katerimi so se že tedaj spletle tesne vezi tovarštva in prijateljstva. V imenu vseh udeležencev je odločno obsodil mrčne sile na Kosovu, ki v zadnjem času skušajo spodkopati velike pridobitve našega boja.

Nato je predsednik občinske skupščine Stanko Kovačič izročil predstavniku 2. bataljona VDV prapor, simbol našega bojnega zanosa in ponosa. V varstvo pa so ga sprejeli mladinci Šolskega centra »Vojvodina« iz Tolmina. Pevski zbor in mladina z Livka ter godba na pihala iz Tolmina so nato izvedli kulturni program. Slovesnosti so bile tudi v počastitev 40-letnice vstaje naših narodov.

M. P.

KOŠANA

Partizanski učitelji
zbirajo spomine

V soboto, 13. junija, se bomo zbrali na tovariškem srečanju partizanskih učiteljev, rajonskih in okrožnih prosvetnih referentov, ki smo poučevali in delali na območju Pivke, Brkinov in Slovenske Istre oziroma poznejšega Južnoprimorskega okrožja. Srečanje bo v prostorih doma učencev Heroj Tito v Kopru.

Pred drugo svetovno vojno je začela fašistična oblast po vaseh ustanavljati enorazrednice. Namen ni bil približati šole, pač pa postaviti po vaseh trdna mesta poitalijančevanja. Učili smo se največ fašistične pesmi, telovadili smo, in posebno resnega pouka ni bilo.

Po kapitulaciji fašistične Italije je bilo nujno čimprej ustanoviti slovenske šole, ki naj začnejo čimprej popravljati narejeno škodo. Primanjkovalo je slovenskih učiteljev, zato so NOO povabili vse, ki so bili kot Slovenci primerni poučevati otroke, pa čeprav v tako težkih časih. NOO so začeli ustanavljati partizanske šole ne Primorskem. Te šole so zajele skoraj vse kraje, mnogo so pripomogle v boju za doseg pravičnih meja na Primorskem.

Povabili so me, naj se javim na Stari Sušici, da bi poučevala. Na drobnem listku je bil podpis Anton Kapelj, ki je bil tedaj zadolžen, da na območju Pivškega okrožja organizira partizansko osnovno šolstvo. Hkrati z menoj je podobno vabilo dobila tudi prijateljica in sovaščanka ter tudi sošolka Marija Cucek. Določili so naju za učiteljico na Novi Sušici. Domačini so takoj uredili učilnico v zgradbi stare mlekarne. Ker se je pouk začel ob stoletnici smrti Ivana Cankarja, se je naša šola imenovala šola Ivana Cankarja. Njegov portret je visel na prednji steni v razredu, zraven je bilo še nekaj parol. Včasih smo se umaknili, če se je bližal sovražnik. Še sedaj vidim, kako so otroci poslušali moje pripovedovanje o borbah, borkah in bojih, o katerih so zvedeli že doma, hoteli pa so biti o vsem tem bolj natančno seznanjeni. Na zunanji steni nekdanje mlekarne je sedaj vzdignjena spominska plošča. Ta naj mirmoidoče spominja na nekdanjo partizansko šolo in na prvo učiteljsko konferenco partizanskih učiteljev Pivškega okrožja, ki je bila tudi v tej šoli januarja 1944. leta.

Veliko so nam zaupali starši in tudi otroci so bili hrabri, da so kljub prisotnosti sovražnika redno prihajali k pouku. Težko bi napisala, kako sem učila v prvih dneh. Pozneje smo imeli poseben učiteljski tečaj in od tedaj najprej smo partizanski učitelji lažje delali. Na večernih tečajih, ki sta jih vodila učiteljica Puppisova in profesor, doktor in teolog Stanko Cajnar, sem spoznala slovensko šolstvo zgodovino in leposlovje. To mi je mnogo pomagalo pri delu.

Na tem srečanju partizanskih učiteljev bomo pregledali naše delo. Opisali bomo svoje doživljaje iz dni naše revolucije in izdali knjigo o partizanskem šolstvu na Primorskem. Obenem bomo počastili 40-letnico ustanovitve OF in vstaje slovenskega in jugoslovanskega naroda.

MILKA LUKEŽIČ-MALČ

LJUBLJANA

Aktivni vse leto

Odbor sekcije vezistov NOV Slovenije je na svoji tretji seji sprejel tudi program proslavljanja 26. septembra, dneva zvez. V zvezi s tem so sklenili, da bodo razne aktivnosti in dejavnosti ter slovesnosti pripravljali skozi vse leto, in s tem počastili tudi 40letnico vstaje in revolucije ter 40. obletnico roda za zveze JLA. Proslavljanje dneva zvez oziroma 40. obletnice enot za zveze bodo izkoristili za prenašanje tradicij zvez na mlajše in mlade generacije, za zbiranje in urejanje spominov in zgodovinskega gradiva vezistov NOV, organiziranje srečanj vezistov po področjih in strokovnih aktivih, za še tesnejše sodelovanje z ozdi, pri katerih imajo vezisti domičil, ter za sodelovanje z mladinskimi pohodnimi enotami. Okrepili bodo sodelovanje z enotami za zveze JLA v vseh garnizijah kakor tudi s klubi radiomaterjev Slovenije.

Povsod, kjer obstajajo možnosti, bodo skupno s kurirji organizirali proslave in druge slovesnosti. Pri tem gre za odkritje več spominskih plošč, podelitev odlikovanj in posebnih priznanj, udeležbo na številnih proslavah 40-letnice OF, vstaje in revolucije ter podobno.

Na dan vezistov pa bodo po enotah za zveze Ljubljanskega armadnega območja pripravili več slovesnosti. Osrednja slovenska bo v vojašnici Ljuba Serčerja v Ljubljani. Odbor sekcije in področni odbori bodo določili število udeležencev vezistov NOV na tej slovesnosti. Področni odbori se bodo vključili v priprave za proslavo dneva zvez na svojih območjih in se dogovorili s poveljstvi enot za zveze za udeležbo na slovesnostih 26. septembra. Radiomaterji bodo ta dan počastili s sedaj že tradicionalnim tekmovanjem.

Po proslavah se bodo vezisti NOV srečali in pogovarjali s starešinami in vojaki enot za zveze JLA. Področni odbori bodo v počastitev organizirali obiske organizacij PTT in ozdov, ki proizvajajo opremo za zveze. Razen omenjenega bodo organizirali izlete v kraj, kjer so med NOB delovali štabi, centri zvez, kurirske in radiotelegrafske postaje, telefonske centrale in podobno.

BRANKO BLENKUŠ

RUŠE

Mladi po poteh ruških partizanov

Nedavno tega so Ruše obiskali učenci osnovne šole Ivana Cankarja iz Maribora, ki so si med drugim ogledali tudi vsa spominska obeležja NOB na tem območju.

Mladim je ob spomenikih NOB pripovedoval o revoluciji, o bojih delavcev za pravice znani ruški borec Maks Gašperič, ki je med drugim spregovoril tudi o delavski stavki leta 1938, v kateri je tedaj tudi sam sodeloval. Mladi so z zanimanjem prisluhnili pripovedi tega borca, še toliko bolj, ker jim je znal kot odlični govornik živo opisati dogodke iz polpretekla zgodovine.

Mladi so se nato podali na Pohorje, ki je, kar lahko upravičeno trdimo, zibelka partizanstva na mariborskem območju in sploh celotne severovzhodne Slovenije. Med drugim so obiskali Šarhovo domačijo, rojstno hišo Janka Glazerja, doma 1. odbora OF za ruško območje. Ustavili pa so se tudi pri znani partizanski mami Tonči Lah, ki je bila teh mladih obiskovalcev še kako vesela.

FRANJO HOVNIK

CELJE

Kurirčkova pošta

V Celju smo v ponedeljek, 18. maja, ob 13.50 uri na osnovni šoli Ivana Kovačiča-Efenka proslavili kurirčkovo pošto. Pionirje – nosilce kurirčkove pošte so pozdravili s svojo navzočnostjo tudi zastopniki ZB NOV Franc Rojšek Celje. Pionirski pevski zbor osnovne šole Ivan Kovačič-Efenko je pod vodstvom njihove prizadevne mentorice recital in zapel nekaj partizanskih pesmi. Iz otroških grl je pristrčno izzvenela tudi pesem Lepo je v naši domovini biti mlad.

Pionirji so predali pošto zastopniku ZB Marjanu Jerini, ki je bil med NOB komandant Kozjanskega odreda. Pozdravil je vse navzoče pionirje: spomnil se je prizadevnosti in hrabrosti kurirjev v pretekli vojni. Predal je pošto pionirjem in jim zaželel, naj tudi danes varno hodijo po Titovi poti in srečno – čeprav simbolično, oddajo kurirčkovo pošto njihovi zvezi.

V. MLAKAR

DOBROVLJE

Pomnik na NOB



Med slovesnostjo pri Turnškovi domačiji

Dobrovlje so dale med NOB velik delež, saj so na razkropljenih domačijah borci našli zatočišče, kjer so se lahko oddahnili, se najedli in obnovili zaloge hrane. Med temi domačijami je bila tudi Turnškova, ki je pogosto gostila prve partizanske borce. Za njeno domoljubnost je izvedel okupator in sledilo je maščevanje. Domačija je bila požgana, mlajši sin ustreljen, ostali člani družine, bilo jih je pet, pa izseljeni v koncentracijska taborišča. Po vojni sta se vrnila le sin Franc in hči Marija, ostali trije taboriščnega življenja niso vzdržali.

Da bi se ohranil spomin in opomin rodovom, so dali krajanji pobudo, naj se domačija preuredi v spomenik in pomnik revolucije in NOB. Domačijo so preuredili z udarniškim delom. Dne 6. junija je bila na domačiji slovesnost, s katero so spomenik odkrili. Zbrali so se številni Savičjanci, borci, ki so med vojno po dolgem in počez prehodili Dobrovlje in predstavniki družbenopolitičnih organizacij kraja in občine. Pozdravni govor je imel predsednik sveta KS Braslovče Ivan Fale, o zgodovinskih dogodkih na Dobrovljah je spregovoril Ludvik Zupanc-Ivo, prvoborec in predvojni komunist, kulturni program pa so pripravili moški pevski zbor in učenci OŠ Braslovče.

T. TAVČAR

RADOVLJICA

Spominska slovesnost v vojašnici

V počastitev četrte obletnice smrti narodnega heroja Antona Dežmana-Tončka bodo vojaki in starešine v radovljiški vojašnici, ki nosi njegovo ime, priredili v petek, 12. junija, dopoldne spominsko slovesnost. V kulturnem programu pred njegovim spomenikom se bodo predstavili pevci in recitatorji iz osnovne šole A. T. Linhart-Radovljica in vojaki.

J. R.

VELENJE

Blegoš je oživel

Program izletov velenjskega društva za leto 1981 omogoča planincem in drugim ljubiteljem narave, da spoznavajo nove in nove predele naše ožje in širše domovine, se spoznavajo s kraji, kjer je okupator med drugo svetovno vojno sejal smrt, se spoznavajo s planinci drugih društev, ko se udeležujejo raznih pohodov, posvečenih zgodovinskim dnevom iz NOB ter si nabirajo kondicijo za zahtevnejše višje poti.

Izlet na Blegoš v nedeljo, 31. maja 1981, je privabil kar okrog 80 planincev, ki so se v jutranjih urah odpeljali izpred avtobusne postaje v Velenju. Za 2 avtobusa ljudi se je odločilo, da bo lepo sončno nedeljo preživele na skupni poti.

Hodili smo mimo utrdb ob stari jugoslovansko-italijanski meji. Blegoš je oživel. Njegovo plešo na vrhu so že prekrili planinci. Po treh urah kar naporene poti smo bili na vrhu.

Škoda, da ni bilo več časa za vrh. Po približno pol ure smo se spustili do pod vrhom. Tam smo imeli 3/4 ure časa za okrepčilo, oddih in sončenje. Iz koč so se zaslislale slovenske narodne. Velenjski planinci niso nikoli tako utrujeni, da ne bi zapeli. Od koč smo se poslovili – še fotografski posnetek.

Dne 14. junija 1981 pa bomo šli na Vodiško planino – partizanski dom Dražgoše.

JULIJANA HOČEVAR

CELJE

Zbor 1. bataljona VDV



Prvi bataljon 3. VDV brigade lani za dan borca na Rinki nad Hotavljami

Dne 3. junija so se zbrali udeleženci 1. bataljona 3. brigade v Celju. Udeležence je pozdravil sekretar občinskega odbora zveze borcev Miha Petan in jim zaželel mnogo uspeha v razpravi in pri proslavi 20. junija 1981 v Mozirju-Gajah.

Od odbora 1. bataljona sta prišla Konrad Pevec-Zdenko in Tone Delak-Igor. Naglasila sta, da bo imel letos odbor 1. bataljona 3. brigade proslavo v Mozirju. Bataljon se bo ob 10. uri postavil v vrsto in okrog 11. ure se bo začela proslava. Po proslavi bo partizanski golaš. Sekretar občinskega odbora ZB Celje Petan je pojasnil, da bo leta 1982 zbor 2. grupe odredov v Celju, zato predlagam, da bi imela leta 1983 celotna 3. brigada zbor v Celju. Predstavnika iz odbora 1. bataljona naj ta predlog sporočita štabu brigade.

Borci in starešine naj na kraj zborovanja 1. bataljona VDV v Mozirje 20. junija 1981 prinesejo popisane prijavnice ali slike, če jih imajo iz NOV ali fotografrane takoj po osvoboditvi, za bataljonsko zbirko.

Razpravljali so o tem, da nekateri borci, ki so bili v sklopu 3. brigade 1. bataljona VDV, nimajo odlikovanja ali niso napredovali. Predlagali so, naj bi se ena od ulic v Celju poimenovala po 1. bataljonu VDV.

VIKTOR DOBRIŠEK



Proizvodnja modne konfekcije

Mozirje
Sedež podjetja Prihova 56

pošta 63330 Mozirje
telefon. 830-024
telex: 33-625
železniška postaja Šmartno ob Paki
tekoči račun pri SDK Mozirje 52810-601-20028

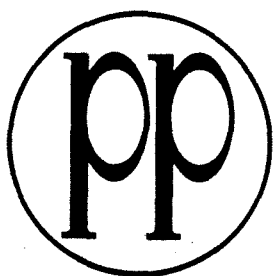
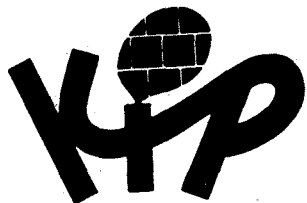
Znani proizvajalec:

otroških hlač (dobitnik zlate medalje »Skenderija« 1980)
ženskih hlač
moških hlač
dekliških hlač
fantovskih hlač

TO-MO-DI

**TOPLI MONTAŽNI DIMNIK
Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO
OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO**

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE
61000 LJUBLJANA, OPEKARSKA 13
Tel. 22-113, 20-641
Telex 31420 YU KIP
Tekoči račun 50103-601-23238



Mesokombinat Perutnina Ptuj n. sol. o., Potrčeva
8, 62250 Ptuj, p. p. 660, telex 33128,

TOZD:
Perutninske farme
Mesna industrija

Tovarna krmil
PP Commerce
Servis

Obrat za kooperacijo
Ptujška tiskarna
Skupne službe

PIŠČANCI – JAJCA – ZAKLANA PERUTNINA – MESO – MESNI IZDELKI –
KRMILA – DIVJAČINA

nova kolekcija '81-'82



Papirnica Vevče – p. 61260 Ljubljana Polje –
Telefon 48-141 – Telex 31-116

TV-15 – 1

Če želite podrobnejše informacije o lepljenju ali izbiri tapet, odrežite ta kupon in ga pošljite na naš naslov.
Brezplačno vam bomo poslali naše prospekte.

A. Navodilo za lepljenje tapet

B – Vzroci kolekcije tapet '81-'82



Tovarna kovinskih izdelkov in livarna n. sol. o.

TITAN

KAMNIK



proizvaja:

- fitinge črne in pocinkane
- ventile za enocevni sistem centralnega ogrevanja
- mesoreznice in kavne mline
- ulitke iz temper litine
- ključavnice in obešanke – navadne in cilindrične
- smučarske vezi »Tyrolia« in druge proizvode za široko potrošnjo

Cenjenim potrošnikom priporočamo naše kvalitetne izdelke.

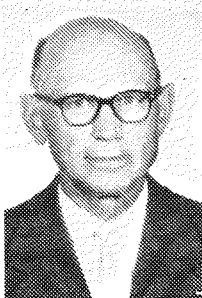


Anton Kadunc

Rodil se je leta 1905 v Stranski vasi pri Grosupljem. Že od leta 1928 je bil organiziran v delavskem sindikatu. Takoj po okupaciji se je vključil v delo OF na pošti za Bežigradom in na Rudniku, kjer je živel. Kot poštar je prinašal pomoč OF družinam za Bežigradom, marsikatero ovađusko pismo. Po osvoboditvi se je kljub slabemu zdravju vključil v obnovo domovine. S svojim požrtvovalnim delom v številnih funkcijah je bil vsem pravi zgled. Pomagal je vsakemu, če je le bilo mogoče, sam pa je pri tem ostal skromen in pošten. Pokopali smo ga v Ljubljani.

Jože Škrlič

V Begunjah pri Cerknici smo se na pokopališču v Bezuljaku konec januarja poslovili od Jožeta Škrliča. Rodil se je leta 1886 v vasi Dobec. Enega sina je imel pri partizanih od začetka leta 1942, dva sta bila internirana. Kot kmet je veliko pomagal NOV in po vojni pri obnovi domovine.



Mihael Spolenak

Marca smo se v Mariboru poslovili od Mihaela Spolenaka, borca NOB, oficirja JLA v pokopu, rojenega leta 1901 v Trnovcu pri Sentjurju. Kot aktivist OF v Kočevski Reki se je v začetku leta 1942 uprl italijanskemu okupatorju in ni hotel sprejeti njegove službe. Zaprt je bil v številnih zaporih v južni Italiji. Takoj po kapitulaciji Italije se je priključil NOV v Barju, kjer je kot starešina opravljal odgovorne dolžnosti pri transportiranju hrane in drugega materiala partizanskim enotam v Jugoslaviji. Ob ustanovitvi 3. prekomorske brigade je postal obveščevalni oficir in se je udeleževal vseh bojev te brigade. Po osvoboditvi je ostal aktivni oficir. Po upokojitvi je kot družbenopolitični delavec na terenu opravljal odgovorne funkcije v družbenopolitičnih organizacijah. Za zasluge v NOB in pri graditvi socialistične Jugoslavije je bil petkrat odlikovan.



Janko Smrkolj

Na pokopališču v Sentožboltu smo se novembra poslovili od Janka Smrkolja. Rodil se je leta 1915 v Sentožboltu. Med NOB je bil najprej bорец Šlandrove brigade, konec vojne pa je dočkal v Trstu kot spremljevalec zavezniške misije. Leta 1946 se je vrnil iz JLA. Predano se je vključil v izgradnjo porušene domovine in v družbenopolitično življenje domačega kraja. Aktivni je bil v kmetijski zadrugi, gozdnem gospodarstvu, krajevni skupnosti. Bil je tudi ustanovni član lovske družine, v gasilskem društvu. Za svoje aktivno delo je prejel več odlikovanj in priznanj.



Janez Tavčar

Na pokopališču v Lipici pri Škofji Loki smo se poslovili od borca Janeza Tavčarja. Rodil se je leta 1907 v Luši v Selski dolini. S partizani se je povezal že leta 1942. V svoji hiši je sprejemal ranjene borce iz dražgoške bitke. Pozneje je vodil organizacijo OF v vasi Forme in Dorfarje ter zbiral hrano, orožje in sanitetni material za partizane. Po vojni je bil ves čas aktiven član na vseh področjih družbenega življenja.

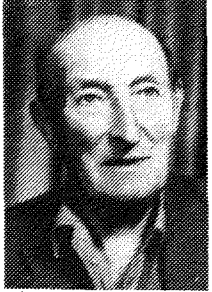


Olga Martincič

V Boštanju pri Sevnici smo se marca poslovili od Olge Martincič, rojene Ivančič. Rojena je bila leta 1906 v Reki pri Trbovljah. Z NOV je aktivno sodelovala od avgusta 1944 do konca vojne.

Andrej Pretnar

Rojen je bil leta 1921 na Hrušici. Bil je bорец v Kosovelovi brigadi in v Koroškem odredu od septembra 1944 pa do maja 1945. Za zasluge je bil odlikovan. Umrli je februarja v Gozdu Martuljku.



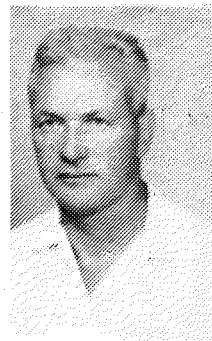
Mirko Koprive

Februarja smo se na zagorskem pokopališču poslovili od borca Mirka. Rodil se je leta 1905 v Zagorju. Bil je kmet in gostilničar. Že od začetka okupacije so se zbirali v njegovi gostilni komunisti in ilegalni delavci Zasavja. Kmalu se jim je pridružil tudi Mirko. Poleti 1944 sta odšla oba z ženo k partizanom. Deloval je v gospodarskem odseku na območju Čemšenika. Bil je hraber bорец in zvest tovariš.



Franc Trbovšek

Januarja smo se poslovili od partizana kurirja Franca Trbovške, ki je dočkal 74 let. Že leta 1942 je delal kot aktivist OF ter se leta 1943 priključil partizanom. Petindvajset mesecev je bil partizanski kurir Koroškega odreda. Po osvoboditvi se je ves predal delu za obnovo domovine. Pokopali smo ga na pokopališču Barbara pri Prevaljah.



Ivan Remic

Marca smo se na tržiškem pokopališču poslovili od Ivana Remica. Rodil se je leta 1918 v Stari Loki pri Škofji Loki. K partizanom je odšel septembra 1944, najprej v Koroški odred, osvoboditev pa je dočkal v Prešernovi brigadi kot intendant bataljona. Bil je ranjen in zdravil se je v partizanski bolnišnici Franji.

dr. Jože Volbank

Rojen je bil leta 1897 v Boji vasi na Koroškem. Od leta 1926 je bil zdravnik v Kranjski gori. Med vojno je delal kot aktivist od leta 1941 pa vse do osvoboditve. Za delo je bil tudi dvakrat odlikovan. Pokopali smo ga februarja v Kranjski gori.

Vabila

Vabimo vas na srečanje borcev 1. bataljona 3. brigade VDV, ki bo 20. junija 1981 v Mozirju v Savinjskem gaju.

Srečanje se bo začelo z zborom borcev na nogometnem igrišču ob 10. uri. Osrednja slovesnost v počastitev 40-letnice vstaje in OF pa bo ob 11. uri. Srečanje bo ob vsakem vremenu. To obvestilo naj ima vsak član te enote za osebno vabilo.

Odbor 1. bataljona
3. brigade VDV

★

Domicilni odbor Gorenjskega odreda vabi vse borce odreda na srečanje, ki bo v soboto, 20. junija 1981, ob 15. uri v osnovni šoli Gorenjski odred, kjer bo otvoritev stalne razstave.

Ob 17. uri se bomo skupno s krajinami krajevne skupnosti Žirovnica in iz drugih krajev udeležili otvoritve spominskega obeležja, ki ponazarja trikratno rušenje cestnega in železniškega mostu v letih 1941–1942, ter komemorativne slovesnosti v počastitev ustrelenih talcev v Mostah.

Domicilni odbor
Gorenjskega odreda

★

Domicilni odbor radistov in šifrerjev pri DO RTV Ljubljana vabi, da se udeležite tovariškega srečanja vezistov, radistov in šifrerjev na Nanosu

v soboto, 13. junija 1981.

Začetek srečanja oziroma uradnega programa bo ob 11. uri v Vojkovi koči na Nanosu. V programu je predviden kratek sestanek republiškega odbora sekcije vezistov NOV in POS, ogled RTV oddajnega centra Nanos in razgovor med vezisti, radisti in šifrerji.

Zbrali se bomo pri gostilni v Podnanosu, od koder bo od 9. ure dalje organiziran prevoz na Nanos. Seveda pa tistih, ki zmorejo, ne bomo ovrivali pri peš »napadu« na vrh Nanosa.

Zaradi organizacije srečanja vas prosimo, da svojo udeležbo prijavite na naslov: RTV Ljubljana, TOZD OZ (T. Seliškar) 61001 Ljubljana, P. P. 264.

Predsednik domicilnega odbora:
Miha Pavlič

★

Meddruštveni odbor ljubljanskih planinskih društev v organizaciji Planinskega društva Šmarna gora organizira 11. planinski tabor, ki bo dne 14.6. 1981 na Šmarni gori.

Prireditve se bo začela že na predvečer, dne 13. 6. 1981, ob 20.30, ko bodo na Šmarni gori in okolici zagoreli kresovi. Z vrha Šmarne gore bo tudi ognjemet. Ob kresu na Šmarni gori bo tudi krajši kulturni program, v katerem bodo sodelovali prvoborci NOV, ki bodo obujali spomine na vstajo pred 40 leti, ki se je začela ob vznosu Šmarne gore.

Dne 14. 6. 1981 ob 10. uri dopoldne pa bo na sedlu Šmarne gore osrednja prireditve, na kateri smo že povabili organizacijo ZB ljubljanskega območja. Prireditve bo posvečena tudi 40-letnici vstaje slovenskega naroda, zato so se posebno dobrodošli borci in aktivisti NOV.

Komisija za izvedbo tabora

★

V nedeljo, 14. junija 1981, bodo ob 14. uri na Nemškem rovtu v Bohinju odkrili spominsko obeležje kurirske releeje postaje G 2. Ob tej priložnosti bo nekdanjim kurirjem te kurirske postaje podelil spominske značke komandant kurirske linije G 2 Janez Cesar-Metod v imenu odbora VDV Slovenije.

Vabimo vse nekdanje kurirje, občane in mladino k slavnostnemu odkritju spominske plošče na pročelju gasilskega doma na Nemškem rovtu.

Avtobus bo udeležencem te proslave na voljo. Odpeljal bo iz Gorjuš ob 12. uri po Zgornji Bohinjski dolini prek Jezera in ob 12.30 iz Bohinjske Bistrice. Posebnih vabil za to slovesnost ne bo.

Komisija kurirjev in vezistov
pri ZZZB NOV Radovljica

★

Krajevna skupnost in družbenopolitične organizacije Primskovega na Dolenjskem vabijo vse nekdanje borce in aktiviste OF, občane, delovne ljudi ter mladino na proslavo v počastitev 40-letnice ustanovitve OF slovenskega naroda, vstaje jugoslovanskih narodov ter krajevnega praznika Primskovo v nedeljo, 14. 6. 1981 ob 11. uri pred osnovno šolo na Primskovem.

Na proslavi bomo odkrili spominsko obeležje in skulpturo partizanskim enotam, ki so se v teh krajih bojevale proti sovražniku: 2. grupi odredov, udarni brigadi Matije Gubca, Zapadnodolenjskemu odredu in udarni brigadi Ivana Cankarja, ki je od 4. do 6. januarja 1943 dokončno uničila sovražnikovo postojanko na Primskovem.

Slavnostni govornik bo general Dušan Švara-Dule.

V kulturnem sporedu bodo sodelovali mladi recitatorji, pevski zbori iz Gabrovke pri Litiji, Veliškega Gabra, Sentlovrenca na Dolenjskem in Primskovega ter litjska godba.

★

Vabimo vse partizanske učitelje, rajonske in okrožne prosvetne referente, ki so poučevali in delali na območju Pivke, Brkinov in Slovenske Istre oziroma najbližjega Južnoprimskega okrožja, na tovariško srečanje, ki bo v soboto, 13. junija 1981, ob 10. uri v prostorih doma učencev Heroj Tito, Koper, Cankarjeva ulica 5. Prijave sprejema odbor aktivistov OF JPO Koper, Staničev trg 19.

Interniranci Mauthausna – pozor!

Člani ZB Velenje, komisija za interniranje – skupina preživelih iz prvega transporta slovenskih političnih internirancev v Mauthausen, ki je bil formiran iz zapornikov Starega piskra v Celju in zapornikov Mariborske kaznilnice v Mariboru ter skupno interniran v koncentracijsko taborišče Mauthausen dne 13. 8. 1941, so se zbrali v Velenju na iniciativnem sestanku dne 2. 6. 1981.

Razen pester razprave v okviru obujanja spominov je imel sestanek tudi delovni značaj. Vsi navzoči so se formalno v iniciativni odbor za sklicanje bivših internirancev. Glavni namen sestanka je bil formirati odbor, ki naj bi v okviru proslav 40. obletnice vstaje slovenskega in jugoslovanskega ljudstva poskušal zbrati preživele in še živeče udeležence tega prvega transporta.

Lahko trdimo, da je bil to transport političnih internirancev iz okolišev Celja in Maribora, ki je prvi ponesel odmev upora slovenskega ljudstva proti okupatorju v tretji rajh.

Prosimo vse preživele, če se strinjajo s to pobudo, da javijo svoj naslov iniciativnemu odboru za to srečanje najpozneje do 30. 6. 1981, in sicer na naslov: Občinski odbor ZZZB Velenje, komisija za politične internirance, Velenje, zaradi dokončne odločitve o kraju in času srečanja, o čemer bodo vsi zainteresirani pravočasno obveščeni.

Vida Klemenčič

Občni zbor Kokrškega odreda

Odbor Kokrškega odreda obvešča, da bo občni zbor odreda v petek, 19. junija 1981, ob 17. uri v osnovni šoli v Križah.

Na zboru bomo razpravljali o delu odbora, komisij in aktivov, o programu dela, o letošnjih praznikih in srečanjih in izvolili nov odbor in nadzorni odbor.

Vljudno vabljeni!

Borke in borci odreda, naša dolžnost je, da se zbora udeležimo v čim večjem številu!

Odbor Kokrškega odreda

Sklic seje odbora

Sklicujem četrto sejo odbora sekcije vezistov NOV Slovenije za 13. junij 1981. Leto ob 11. uri na Nanosu (v RTV oddajnem centru).

Za sejo predlagam takle dnevni red:

1. predlog za podelitev priznanj članom sekcije in posameznikom ter organizacijam, ki sodelujejo s sekcijo vezistov v ohranjanju, nadaljevanju in prenašanju tradicij zvez NOV na mladi rod;

2. predlog za organizacijo srečanja vezistov NOV Slovenije v letu 1982.

3. razno.

Prosim, da se seje odbora zanesljivo udeležite.

Predsednik
Ivan Pivk

Obvestilo

Borce 1. in 2. pešadijske in 2. tankovske brigade, ustanovljenih v letih 1943–1944 v Kalomni v ZSSR, naprošamo, da sporoče svoje naslove sedanjega bivališča, za umrle borce teh brigad, ki so jih poznali, pa naslove, kjer so nazadnje živeli.

Ob praznovanju 40-letnice vstaje bomo organizirali tretje srečanje. Za kraj srečanja se še nisimo odločili, zato poleg naslova napišite tudi predlog, na kateri proslavi bi se srečali.

Za bilten, ki ga nameravamo izdati in razdeliti ob srečanju, nam pošljite tudi čimveč pismenih prispevkov iz spominov na boje. Zaželene so tudi fotografije dopisnikov enot v času bojev od Beograda do Trsta.

Vse podatke pošljite na naslov: PRIPRAVLJALNI ODBOR ZA IZVEDBO SREČANJA BORCEV 1. IN 2. PEŠADIJSKE IN 2. TANKOVSE BRIGADE IZ ZSSR pošto ležeče 64000 KRANJ

Proslava Gregorčičeve brigade

V spomin na boj Gregorčičeve brigade, ki je 6. junija 1944 uničila sovražno postojanko na Razdrtem, je pripravil domicilni odbor 5. in 17. brigade Simona Gregorčiča proslavo z odkritjem spominske plošče. Proslava bo na Razdrtem v soboto, 13. junija, ob 10. uri. Odbor brigade, družbenopolitične organizacije postojnske občine in domačini vabijo na to proslavo vse borce in prebivalstvo.



Skupina vaščanov zbrana pod vaško lipo v nedeljo popoldne pri balinanju, med njimi tudi medvojni partizani in aktivisti

Ko so slišali, da se je Italija brezpogojno predala zavezniškim silam, so sklenili, da o tem zgodovinskem dejstvu po najbližji poti in kar najhitreje obvestijo partizansko četo, ki je taborila približno 8 kilometrov daleč v snežniških gozdovih, v kraju, imenovanem »Pri možu«. Obvestilo je bilo zares nujno predvsem zato, ker je bila v vasi postojanka s kakšnimi 300 italijanskimi vojaki. Le dobrih 10 kilometrov daleč v St. Petru na Krasu (sedaj Pivka) pa so že bili Nemci, ki bi lahko vsak hip posredovali in razorožili Italijane ter odpeljali naši NOV potrebno

ci Ilirske Bistrice in v snežniških gozdovih, ob železnici Ljubljana-Trst in Pivka-Reka pa tudi v Brkinih in Cerkljski dolini. Končno so Nemci v noči od 24. na 25. oktober zavzeli Mašun, potem pa do okoli 19. novembra končali svojo ofenzivo, v kateri so povzročili tudi pivškemu ljudstvu veliko gorja, partizanskim enotam pa hujše izgube, vendar jih niso uničili. Po nemški ofenzivi so se spet zbrale, se reorganizirale in prešle v protiidar.

MAKS ZADNIK Koritnice - Partizanska vas

Koričani v boju proti nacistom

V bojih med nemško jesensko ofenzivo Koritnice in njeni prebivalci niso bili hujše prizadeti. V vasi je delovala mladinska organizacija z



Koritnice, leta 1963

okoli 20 mladinkami in mladinci. Nato je bila ustanovljena skojevska organizacija, ki jo je vodila Lojzka Novak. Imela je 7 članov in članic. Zato so lahko nadaljevali boj z vso vnemo in z vsemi močmi. Le po ofenzivi konec novembra ali v začetku decembra 1943 (?) je prišlo do vdora močnejše nemške motorizirane enote iz Trsta. Iskali so svoje tri oficirje, ki so jih bili partizani ujeli na Pivki že v začetku oktobra pred ofenzivo in jih odvedli na Mašun, kjer so jih, kot so Nemci po nekaterih podatkih domnevali, ustrelili in njihova trupla vrgli v neko jamo.

Nemci so najprej po svoji stari navadi obkolili vas, nato pa s pomočjo vaškega tolmača Alojza Polaka nasilno zbrali okrog 20 mož in fantov pa tudi nekaj nedoraslih mladincev ter jih odpeljali s kamioni h kraški jami, imenovani Pod klancih, globoki okoli 80 metrov. Ljudje so se zelo bali, da jih nameravajo postreliti in zmetati v jamo. Nemci pa so se najbrž bali, da je vhod v jamo miniran ali da jih v nji čakajo partizani z mitraljezi. Zato so izmed vaščanov izbrali šibkega in lahkega Jožeta Novaka in nedoraslega Jožeta Sedmaka. Prvega so spustili v jamo. In ker ni nič opazil, so ga potegnili ven.

Se nadaljuje

Porušite meje starih krivic!

Kakor hitro bežijo dnevi, tako urno se vrstijo leta; slaba ali dobra. Vse moramo preživeti, vse prehoditi. Nekateri lažje, drugi težje.

Prebudil se je krasen sončen dan, ki vabi k delu. Iz dneva v dan me greje sonce. Čutim žarke, toploto. Razbuhtela zemlja me vabi k sebi. Ko počasi obračam grudo za grudo, si ne morem kaj, da se ne bi spomnila naših sosed, ki imajo več hektarjev neobdelane zemlje. Ne morem jih razumeti, zakaj nočejo delati. Koliko ljudi na svetu je, ki bi radi delali, da bi si priskrbeli tisto najosnovnejše za življenje!

Zemlja. Kolikokrat izrečena beseda. In vendar jo tudi jaz kot mnogi drugi izgovarjam napol malomarno, ne zavedajoč se njene vrednosti in dobrote.

Pred tisočletji je prišlo do sporov zaradi zemlje. Za košček ilovnate prsti so tlačani delali dneve in dneve, zaradi nje so bili tisočkrat ponižani, tepeni, za košček ilovnate prsti!

Tudi delavci so spoznali, da je zemlja še kako pomembna. Njihov dvanajsturni delavnik, nizke mezde, nobene pravice odločanja, vse jih je pestilo. In zdaj? Imamo stroje, znamo izkoriščati zemljo, gospodariti na najsoodobnejši način, pa vendar je še množica tistih, ki trpijo, da dobijo najosnovnejša sredstva za življenje. Boli me pri srcu, ko vidim sredi vroče Azije toliko lačnih ust, živih okostij!

Kako toplo me grejejo sončni žarki po upognjenem hrbtu! Tudi tisoče njih, ki živijo v pomanjkanju, greje in morda je še bolj vroče. Jaz pa hočem, da jih greje tako kot mene, sonce sreče, dobrote in ljubezni. Nikoli naj ne bi nihče s strahom povedal, kaj je po rodu, kakšne vere je itd.

Tako dolga je bila noč. Tisočletja je trajala. Dovolj smo trpeli, dovolj hudega doživeli. Sedaj je čas, da bi lahko vsi lepo zaživeli. Solze naj se spremenijo v cvetje, bolečina v radost in ponižanje v enakopravnost. Svet naj bil svet, ne razred in ne blok! Toliko smo žrtvovali, da bi dosegli takšen razvoj, zdaj pa ga nekateri izkoriščajo v vojne namene in ne človekoljubne. Tisoče polj žita bi lahko rodilo, če po njih ne bi sejali človeških trupel, in morja bi imela še večji obseg, če bi vsa preletela

Nagrajenci na Klusov Joža

kri postala voda. Zakaj toliko bolečine? Zakaj siromaštvo? Zaradi gospodovalnosti?

Noč je temna. Tako počasi se bliža zarja... Le malo je res svobodnih držav. Ko bo jutro, bo marsikje na svetu že lepo.

Samo besede? Mi, otroci si resnično želimo, da bi bilo tako!

ZDENKA PRIBOŽIČ, 8. a
novinarski krožek
Artiče

★

... Teptajo nas! Zatirajo! Toda, zakaj? Zato, ker delamo na njihovih posestvih, zato ker garamo zanje kot črna živina? Ne, temu se je treba upreti! Imamo upanje. Upanje je v nas! Upanje, ki tli v nas vse od dneva, ko so nas zasužnjili. Prišli so in nam vzeli svobodo. Z njimi so se nad nas zgrnili dnevi teme.

Bojevali se bomo, zrušili in poteptali bomo njihov svet nasilja. Zgradili bomo svojega. Naš svet bo čist, brez madeža tiranije in sovražstva. Ljubili bomo, prijatelji si bomo segli v roke. Takrat bodo namesto trupel cvetele rože. Takrat bodo namesto min in bomb po zraku letale samo ptice in metulji. In za gorami bo vzhlo sonce svobode. Za nočjo gorja bo prišel nov, svetel dan. In takrat bo lačni otrok odprl usta in s svojimi zadnjimi močmi dejal: »Mama, glej, tam za gorami se dani, vzhaja nov dan, dan za nas vse!«

Prišel je ta dan, ta pričakovani trenutek svobode. Sedaj ljubimo v svobodi, prijatelji smo v svobodi. In kaj nam je manjkalo, da smo postali svobodni? Vstaja! Revolucija!

NATAŠA NARDIN, 8. b
Vipava

Mladi zgodovinarji smo raziskovali

Sredi maja, meseca mladosti, smo se zbrali na dvanajstem srečanju v Ptujju mladi zgodovinarji iz 72 slovenskih osnovnih šol. Tema letošnjega srečanja je bila ŠOLSTVO MED NOB.

Pripravljati smo se začeli že mnogo prej. Mentorica zgodovinskega krožka Silva Skubin nam je razdelila gradivo. Resno in odgovorno smo se člani krožka lotili dela. Snov nas je iz dneva v dan bolj privlačila in učenje nam ni delalo preglavic. S posebnim veseljem pa smo vsi sodelovali pri raziskovalni nalogi; obiskali smo nekatere partizanske učiteljice, ki so med NOB poučevale na Gorškem. Rade so se pogovarjale z nami, odstopile pa so nam tudi veliko gradiva in raznih dokumentov iz tistega časa. Naša delovna vnaša se je z novimi spoznanji še stopnjevala. Kak teden pred tekmovanjem smo snov že dobro obvladali. Tovarišica mentorica nas je ves čas vzpodbujala, z našim znanjem je bila zadovoljna.

Končno je prišel tako težko pričakovani dan. Zgodaj zjutraj smo se odpeljali v Ptuj. Polni nestrpnega pričakovanja smo se zbrali v OŠ Tone Znidaršič, kjer smo že to popoldne opravili pisni del tekmovanja. Potem smo si pod strokovnim vodstvom ptujskih učiteljev ogledali mesto. To najstarejše slovensko mesto skriva med starodavnimi zidovi nepozabne lepote, zlasti nas je očarala bogata dediščina kulturnih in zgodovinskih spomenikov v ptujskem gradu. Po

ogledu mesta smo se vrnili v šolo k odprtju razstave likovnih del in raziskovalnih nalog, ki smo jih na tekmovanju poslali že mesec dni prej. Razstavo smo si ogledali z zanimanjem, saj smo tako lahko primerjali svoje delo z drugimi. Potem smo se sestali z našimi gostitelji - učenci ptujskih šol, pri katerih smo prenočili. Naslednje jutro smo se srečali s partizanskimi učiteljicami. Pripovedovale so nam o hudih dneh med NOB. Biti učiteljica tedaj, je bila odgovorna in težka naloga, ki je zahtevala veliko hrabrosti in odpovedovanja. Sledila je težko pričakovana

na razglasitev rezultatov. Prva je bila imenovana OŠ Milojke Štrukelj. V trenutku nam je postalo jasno, da smo zmagovalci v pisnem delu tekmovanja. S tem nam je bila odprta pot v zaključni kviz, kjer smo tudi zasedli odlično 2. mesto. Sledila je slavnostna podelitev priznanj. Naša šola je prejela zlato odličje za raziskovalno nalogo in srebrno za tekmovalni del.

Ponosni in veseli smo se vrnili v naše mesto, saj smo ga častno zastopali.

MOJCA ZORN, 8. c
OŠ Milojka Štrukelj, Nova Gorica

Pridružila se bom delovni akciji

Hitro stopam po cesti. Kar naenkrat se mi oči ustavijo na majhnem, a hitro opaznem plakatu. Preberem. Željno mi oči preletavajo debele črke: Mladinec, mladinka! Vabljen si na delovno akcijo, ki bo v soboto ob 15. uri pred osnovno šolo. Vesela sem bila, da so nam krajani zaupali to nalogo, da so naslonili to akcijo na nas mlade. Takoj sem sklenila, da se tudi jaz udeležim te akcije. Vedela sem, da bom tudi jaz s svojo močjo pomagala in skupaj bomo budanjski mladinci prispevali kapljico k veliki reki, reki napredka, reki naštetih mladinskih akcij. Vsaka akcija potrjuje Titove besede: Narodu, ki ima tako mladino, se ni treba bati prihodnosti. O naši ljubezni naj govori delo, naj govori lopata, govorijo naj z ljube roke.

Stopala sem dalje proti domu in vedela sem: Z delom bom dokazala, da tudi jaz rasem pod Titovo zastavo.

URŠKA KRANJC
OŠ Drago Bajc
Vipava

gradnega natečaja Bogo Flander-

Zahvaljujemo se vsem, ki ste sodelovali v našem nagradnem natečaju Bogo Flander-Klusov Joža s prispevki na temo Po vsem svetu rastejo pionirji in Porušite meje starih krivic – glej, dani se! Prišel je čas končnega obračuna, čas nagrad za vaš trud. Pet knjižnih nagrad smo namenili zmagovalcem: Zdenki Pribožič iz Artič, Nataši Nardin in Brnaki Pižent iz Vipave, Gorazdu Koncilja iz osnovne šole Danile Kumar iz Ljubljane in Andreju Švabu iz 4. razreda osnovne šole v Stranica. Čestitamo vam in vam želimo, da bi vam pero še naprej gladko teklo! Prav tako pa tudi ostalim, ki sicer niste prejeli nagrad, a vaši sestavki komaj za las zaostajajo za najboljšimi. Morebiti pa boste že prihodnje leto med nagrajenci.

Živa

Na vsem svetu rastejo pionirji

Danes so na vsem svetu milijoni pionirjev. Prepričan pa sem, da je mnogim še zelo težko in da skoraj ne vedo, kaj v resnici nam pomeni beseda pionir – Titov pionir. To, kar je zame radost in veselje, je mnogim mojim vrstnikom v zaostalih azijskih in afriških državah beda, revščina, bolezen.

Saj tudi pri nas v Jugoslaviji ni bilo vedno tako lepo. Svobodo smo si morali priboriti sami, z našim Titom na čelu, in od tokrat lahko hodi v šolo vsak naš pionir. Ne le lahko, ampak mora, da se nauči pisati in brati ter pozneje v življenju samostojno živeti in opravljati svoje delo. Tudi mi pionirji sodelujemo v šolah, prav tako kot odrasli v svojih tovarnah, na zborih in v krajevnih skupnostih. Tako samoupravljanje najdemo le na lokje. Pionirji v zahodnem kapitalističnem svetu in tam, kjer imajo oblast v rokah izključno teroristi in kjer je zaostalost še velika, živijo pionirji povsem drugače kot mi. Primanjkuje jim učil, učiteljev, nimajo dovolj obleke in hrane in pogosto zaradi lakote tudi umro.



Bogo Flander-Klusov Joža

Glej, dani se!

V svetu veselja,
v svetu miru
bodimo enaki;
bogati in revni
sezimo si v roke
in zaplešimo!

Tam vidiš Kitajca,
tam Afričana,
za tabo je Rus,
pred tabo Francoz...
Porušimo meje starih krivic;
glej, dan se rodi!

BRANKA PIŽENT, 8. b
Vipava

V Ameriki še vedno ločujejo bele in črne pionirje, ki imajo veliko manj pravic kot beli. Dan pionirjev ni povsod tako lep praznik mladih kot pri nas, mnogi otroci po svetu zanj sploh še ne vedo. Jaz pa sem neskončno srečen, da živim v naši lepi domovini, kjer nam je mladim zelo lepo in lahko živimo mirno, brezskrbno življenje, kjer ni bogatih in revnih. Naša edina skrb in naloga je, da smo poštene in se pridno učimo, da postanemo taki pionirji, kakršne si je vedno želel tovariš Tito. Želim, da bi bilo tudi mojim vrstnikom po širnem svetu enako lepo – brez nasilja, krivic, revščine in zaostalosti.

GORAZD KONCILJA
4. c razred
OŠ Danile Kumar
Ljubljana

Svet je dal že mnogo pionirjev. Med njimi so bili znanstveniki, fiziki in drugi. Tudi politika je dala svoje »pionirje«. Med največjimi je naš maršal Tito, ki je bil že kot majhen deček bорец za pravice. Vedno in povsod se je zavzemal za lepše življenje revnejših ljudi, za srečo večine narodov. Iz revnega dečka je rasel v državnika, v »pionirja – samoupravljalca«, v borca za neodvisnost in neuvrščenost. Vse svoje življenje je posvetil enemu cilju: človeku. Trudil se je, da bi združil in zblížal narode, narodnosti in jih povezal v miru. Zavedal se je, da le človečnost med narodi lahko prispeva k miru. Mir pa je prvi pogoj za napredek v svetu.

ANDREJ ŠVAB, 4. r.
Stranice

BATALJON

Klusovo delo Bataljon nedvomno kaže, da je avtor vedno jasneje čutil, kako se mora njegovo pisanje razmakniti, zavzeti večje razsežnosti, če noče ostati zgolj utrinek, le anekdota.

Pohod tabornikov odreda 14. divizije

Najprej se vam moramo predstaviti. Smo eden od treh najmlajših odredov, ki so bili pred dobrim letom ustanovljeni pri nas v Mariboru. Pokriva kar pet krajevnih skupnosti okoli Piramide. Združuje tri čete: Bratov Polančič, Cankarjevo ter Stanetovo ter dve družini medvedkov in čebelic, ki nosita ime po narodnem heroju in borcu 14. divizije Milenku Kneževiču ter kurirjih.

Ker nosimo ime slavne divizije, ki ima domicil v našem mestu, smo se odločili, da po taborniško in partizansko počastimo dvoje pomembnih obletnic hkrati: 30 let taborništvu in 40 let OF s pohodom po obronkih Kozjaka.

Na zbornem mestu se nas je zbralo 97 tabornikov vseh starosti. Največ je bilo seveda medvedkov in čebelic. Pot nas je peljala čez Urban na jaso pod vrhom, kjer smo se ustavili, da bi izvedli program. Medtem ko so eni zbirali suhljad za kres, se je ob strani upeval majhen pevski zbor. Ostali so se igrali in prevračali kozolce po mladi travi.

Ko je bila ura mimo, je načelnik odreda sklical zbor. Taborniki so se po vodih razvrstili okoli ognja, ki je v vetru naglo zagorel.

Po spominskem nagovoru se je oglasil zbor. Sledili sta zaobljuba ter prisega in se razlili v čudovito lep, sončen in nepozaben pomladni dan.

»Obljubljam, so ponavljali medvedki in čebelic,
da bom ljubil svojo domovino,
da se bom pridno učil,
da bom pošten,
da bom spoštoval starejše,
da bom dober tovariš in
da bom vsak dan naredil nekaj koristnega....«
Za drobnimi glasovi so se oglasili močnejši:
»Dajem častno besedo,

da bom čuval bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti ter svobodo svoje domovine Socialistične federativne republike Jugoslavije in druge pridobitve ljudske revolucije,
da se bom bojeval za samoupravni socializem in za vse, kar je napredno, plemenito in pravično, ter da bom živel in delal v skladu s taborniškim zakoni...

Takoj za tem smo vsi skupaj zapeli »Jugoslavijo«.

Ker je bil med nami tudi gozdar, nam je spotoma veliko poučnega povedal o kmetih in kmetovanju v strminah, o gozdu in o naravi, tako da je bilo za vse udeležence pohoda zanimivo. Preden smo se spustili v dolino, smo pod seboj zagledali pozlačeno Dravo.

Iz Kamnice smo jo kar peš mahnili proti domu. Nihče od udeležencev ni hotel v avtobus, ki pelje tam mimo. V koloni smo se vrnili na zborni mesto. In to samo štiri minute pozneje, kot smo načrtovali. Zdoma smo bili devet ur. Prehodili

smo dvajset kilometrov v štirih urah in to v hrib, po grebenih in po ravnini.

Ob slovesu smo si zaklicali: »Na svidenje na prihodnjem izletu!«

TT
Taborniški odred
14. divizije
Partizanska c. 1
Maribor

Varstvo okolja

Skrbeti moramo za lepo okolje, saj je naša okolica tako onesnažena, da se človek zgrozi. Tudi jaz skrbim za varstvo okolja. Kadar je naš razred dežuren, pobiramo po vasi papirčke, urejamo okolico šole in opravljamo podobna dela. Vsak najmanjši odpadki na tleh onesnažuje okolje. Če bi vsi skrbeli za red in lep videz, bi bilo veliko lepše. Vsak pa raje vrže odpadki mimo koša namesto v koš, čeprav najbrž vsak ve, da bi sam lažje vrgel odpadke v koš, kot pa da mora nekdo za njim pobirati. Kdor tako dela, ga je lahko sram!

ANKA KRNC
novinarski krožek
Šentrupert

Zbor pionirjev Jugoslavije

Vsakoletna tradicionalna manifestacija pionirjev, ki predstavlja slavnostni zaključek celoletne dejavnosti pionirjev, zaključek kurirčkove pošte 1981 in zaključek pohoda pionirjev Po poteh partizanskih enot in aktivistov OF, združuje pionirje vse Jugoslavije. Letošnji »zbor pionirjev« v Ljubljani od 11. do 13. junija je posvečen 40-letnici vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti, 40-letnici ustanovitve OF in 20-letnici gibanja neuvrščenih. In čeprav je to zbor pionirjev Jugoslavije, se ga bodo udeležili ne samo delegati pionir-

jev posameznih jugoslovanskih narodov, ampak tudi mladinci, borci in vsi delovni ljudje ter občani, ki želijo izpovedati enotno odločenost nadaljevati našo revolucijo po Titovi poti, našo odločenost, da krepimo bratstvo in enotnost ter prizadevanja za mir in prijateljsko sožitje z vsemi narodi sveta.

Osrednja proslava bo v soboto ob 11. uri na Trgu revolucije, popoldne pa se bodo pionirji izkazali v različnih dejavnostih nad bazenom v Tivoliju in na igriščih Bloudkovega parka.

Ž. D.

Preverili smo svojo pripravljenost

Dan kot vsak, vendar drugačen. Tokrat nas na poti v šolo ne spremljajo te nadležne, težke torbice. Ta dan smo v okviru akcije NNNP preizkusili našo pripravljenost v primeru vojne ali elementarnih nesreč. Prvo učno uro smo se seznanili s posameznimi alarmnimi znaki. Povedali smo, kako moramo ravnati ob primeru zračnega napada, požara, potresa. Tovarišica nam je prebrala, kako se bomo v primeru zračnega napada umaknili v zaklonišče, ob požaru pa na šolsko igrišče. Če bi nas presenetil potres, bi po prvih sunkih tudi odšli na šolsko igrišče.

Ob koncu prve ure smo zaslišali alarm za nevarnost zračnega napada. Naše zaklonišče je stara jedilnica. Disciplinirano smo se po napotilih umaknili v zaklonišče. Ob prenehanju nevarnosti smo ga zapustili.

Po jutranjem okrepčilu pa smo imeli pohod vzdržljivosti. Sedmi in osmi razredi smo odšli na Vrh nad Laškim, vendar nismo hodili po cesti kot ponavadi. Krenili smo čez hribe in doline. Postajali smo utrujeni, a smo se morali držati kolone. Znoj nam je tekel s čela, vendar smo vzdržali. Kmalu smo gotovo nadaljevali. Vodila nas je mimo zaslekov in kmetij. Se ena postaja pri kmetiji, kjer smo se napili vode, in že smo prišli na Vrh. Oddahnili smo si. Vračali smo se po cesti, ki smo je bili vajeni.

To je bil za nas velik preizkus vzdržljivosti. Mislim, da je bil zelo koristen, kot je bilo koristno preverjanje naše pripravljenosti in organiziranosti v primeru vojne ali elementarnih nesreč.

ANICA KOVAČ, 8. d. literarno-dopisniški krožek
osnovne šole Primoža Trubarja
Laškoljubljana
13.6.1981

40 let vstaje

16. zbor
pionirjev jugoslavije

»Če si še živ, Čiro, oglasi se!«

Dva ozka, globoko v reber zamočvirjena kraka Šmarjanskega jezera objemata slemence, s slivami obraslo. Na njem je prostor za kmetijo, vijugasto cesto, potem pa se razbohti in zdviga v prostranstvo celjske kotline.

Hiša, ki se ozira na vodovje, polno krapov, razodeva skrbnega gospodarja, hlev s petimi glavami goveda, drobnimi piščeti to potrjuje. Čebelnjak sameva ob robu domačije in tišina spomladanskega brstenja buta z vso silo v človeka. Vse naokoli sledi skrbne roke. Za domačijo poje sekira, enakomerni udarci se zajedajo v muženost pojočih sokov narave.

Šestintrideset let nazaj. Spremenilo se je malo na slemencu, le nova hiša se bohoti in razkazuje toplo lice vodovju. Od kdovekve se je prikazal neznanec sredi aprilskih dni, Mlinarjev Oton ga je spremljal. Prišla sta sredi dneva. Neznaneč je bil ves v turih, utrujen in zmučen, bolan, da se je komaj vlekel. Z Otonom sta nameravala v bolnišnico, v Dramlje. Dekle s slememca, Helena Nareksova, je bila takšnih gostov vajena. Skozi vso vojno so prihajali, tudi utrujeni, prezeblji, lačni pa veseli in polni razigranosti, vere v prihodnost. Vsa ta občutja je poznala, nič je ni presenetilo.

Z neznanecem je odšla k Antonu Goležu, sosedu, a Goleža ni bilo doma. Iz človeka ob njej je izžarevala hvaležnost, govorila kaj dosti nista. V tistih časih so ljudje živeli sami s seboj.

Helena si je brez besede oprtala neznančevo puško in nahrbtnik in potem sta tiho korakala naprej.

»Dekle,« je pretrgal molk človek ob njej, »tebi bo enkrat še dobro, ko si tako usmiljena in dobrotna!«

Ko ga je zapustila, je prišel nekako do Lašja, k Zidarju, kjer je ostal. Bilo je Helenino zadnje veliko doživetje iz krute vojne, za štirinajstletno dekletce so se obetali drugačni dogodki, na partizana Čira, ki je bil doma menda nekje iz Šmarja, pa ni pozabila do današnjega dne. Da se vrne, je dejal na tistem potovanju.

Kdo ve, kje je Čiro? Še živi in če živi, čemu je pozabil na dekletce Heleno, na dobrotnost hišice na slemencu?

Za hišo je potrkavalo kot praznični zvon. Kopicca dračja je izginjala pod sekirico, ki jo je z nekakšno trmasto zagrizenostjo vihtela žena srednjih let, Helena Nareksova.

Sprehodila sva se po hlevih, Helena je zaobjela domovanje, me skoraj za roko povedla k čebelar, čebeljala

s kurami in korenjaškim petelinom in razodela, da se je prav ta dan srečala z Abrahamom, sama s seboj, brez sovodnikov, s preteklostjo, z zvrhano mero odpovedi in kar tako, naenkrat je prišlo spoznanje, da je življenje pravzaprav zdrvelo mimo nje. Ničesar, skorajda ničesar ni bilo moč doživeti. Mlada leta je prebila ob starših, pozneje je stala ob strani hudo bolni materi in skrbela za kmetijo, brskajoč tja v pozno noč po zemlji, ki je pohotno zahtevala človeške roke. Starši so odšli, Helena je ostala sama in v tej samoti je prišlo tisto grozno spoznanje, da je človeku hudo biti sam.

»Čiro ni edini spomin. Kolikokrat sem prala perilo partizanom. Semkaj so prihajali celjski partizani in te-



Helena Nareksova

renci: Boris Labič, Pahola, Mišo, Riko, Zarko, Ferdo... Večkrat je prišel Mlakarjev Franci, Bruno so mu rekli, ki je padel, zdi se mi, da marca zadnje leto vojne pri Dramljah. V vinogradu smo kopali, ko se je zgodilo. Dolenčeva dva, Tonček in Jurček, sta povedala, da je padel, da je prišel menda naravnost v roke Nemcem. Potrlo nas je, zame je bilo nekaj neznanega, to srečanje s smrtjo, vsa ko takšno srečanje.

Bruno je bil dobričina. Nekoč je prišel k nam tako ušiv, da kaj takega še svoj živ dan nisem videla.

Mogoče Helena ne bo več dolgo sama s svojimi spomini... Predolgo je poslušala le odmev svojih korakov nad gladino jezera, oživljala doživljaje štirinajstletnega dekletca.

»Nekoč sem prala bele halje partizanom, tiste za sneg, ko so prišli Nemci. Z mano sva jih hitro pobrali in skrili v sneg. Le za malo sva bili prepozni, Nemec je halje

opazil in vprašal, kaj imamo v škafu. Verjel je najinemu odgovoru, naprej ni vpraševal. Zapomnil pa si je.

Takšnih srečanj je bilo še več, vso vojno. Ob neki priložnosti so nam premetali vso hišo in ko niso ničesar našli, so se znesli nad živalmi. Vojak pred hišo je ves besen postrelil devet petelinov, skoraj bi zajakala.

Tako sva besedovala, govorila o vojni, o njenih, ki jim je žrtvovala življenje, pa o čebelah in o času nasploh. Človek bi preprosto klonil, če bi ne bil tako navezan na rodno zemljo, a prav ta navezanost je bila vzrok, da so pri Nareksovih v letih vojne odprli vrata na stežaj. Heleni je hudo, če gre karkoli narobe in čeprav zmanjkuje pridnih rok, prostori, kar je treba. Tako hudo kot takrat, ko je Nemec streljal petelina in se mati smejala, ker ni zadel.

»Mama je bila srečna ženska, ve povedati nadvse skromna Helena. Nekoč je dobila dve krepki klobuti, ker jo na vprašanje, če ve, ali so na Marofu partizani, odgovorila, da naj gredo kar sami pogledat.«

V tišini domačije sva paberkovala iveri. Da so sosedje dobri in da bi brez njih, takole sama, težko shajala. Da tu in tam kaj proda v mesto. Skuto, smetano, kakšen jajček, solato in kar še zraste okoli hiše. Druga denarja ni. Živinceta v hlevu tudi nekaj prinesejo. Nobenega razkosja si ne more privoščiti, slehern novčič ji je dragocen. Podobnost s čebelicami v panju ni odvečna. Kljub vsemu ima Helena marsikaj, česar druge ni. Tudi red, ki priteguje pogled popotnika mimo slemence, je se preselil v hišo, vse je čisto.

Kakorkoli že, Helena je zadovoljna, nad ničemer se ne pritožuje, v delu ji mineva čas.

»Tako rada bi izvedela, kaj se je zgodilo s Čirom.«

V tistih surovih časih so pri Nareksovi domačiji imeli kaj čudnega psa, ki je znal lajati le na Nemce, ves besen je bil nanje, ko pa je začutil partizane, je le tiho cvilil in prijazno mahal z repom.

Danes se na slemencu ne oglašajo pasji laježi.

Veličastje prihoda očaka Abrahamu so tu zgoraj potisnili v ozadje. Bilo je in se ne vrne.

Spet bodo jutra, ko bo Helena oprtala skuto in smetano, skrbno namestila jajca in odromala v mesto. A bodo najbrž tudi dnevi, ko ne bo več tako sama.

Prijel sem v roke sekirico in začel klestiti vejevje, da je dračje frčalo naokrog. Za Helenino petdesetletnico.

Zveza: kratkohlačni bosopetec

Nerazgibano življenje je mora, preveliko hlastanje za dobrinami pa pokora. Se je pač treba opredeliti, do kam boš odkorakal in koliko boš zmožel, ne da bi nenehno nergal in brezglavo spuščal puščice na vse okoli sebe.

Kunejev Drago iz Osredka nikakor ni zahteven, umirjen človek je, priden in delaven, močnost veje iz njega, nikakršne sence nezadovoljnosti ni videti. Navsezadnje so vsi ljudje iz tistih grap takšni: strmine so se zalezle vanje in vrhovi ponosnih smrek so jim podobni, vzdržljivih hrbtenic so, pač prenašajo kamenje in zemljo vse žive dni.

Še mu je vseč nagajivi klobuček, kakršnega so svoje dni nosili fantiči tod po Kozjanskem pa sejmari in lovci. Nekoliko je treba hoditi okoli njega, previdno, pa ne po ovinkih, kar naravnost je treba udariti, da se ujameš z gorjancem, da se odpre.

Pri ljudeh Kunejevega kova je vse drugačno. Jezza je umirjena, surovo trda in neizprosna, veseleje potlačeno, zabrisano, nekako površinsko, zadovoljnost ne hodi vstric s prešernostjo.

Drago ne pleteniči, nikakršne gostobesednosti ne dovoljuje. Strmi lazi, košenine kot na kisla jabolka in hruške pripete in suhi, izžeti kolovozi v družbi apnenic in polomljenih mlinskih koles ljudi kaj hitro navadijo na to.

Tisti nagajivi klobuček je ostal še iz partizanskih dni. Od takrat torej čepi nad strmim čelom, kdove kateri že, ko so ga dodelili kot pomožnega kurirja, kratkohlačnega bosopetnika, Sergeju Rožancu in Ivanu Preskarju-Iliji. Družina pač, ki je že od prvih dni spletla vezi s partizani.

Kunejeva mati je čez noč spekla tudi po deset hlebcev imenitnega osredškega kruha za fante.

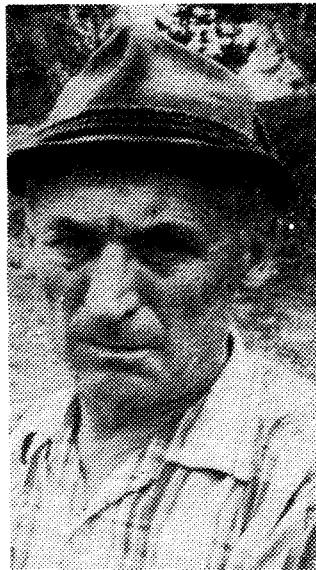
Tako je Karlek spoznal kozjanske partizane. Prve kozjanske partizane.

Potisnili so mu v roke nemške marke, za družbo določili Omrzelovega Tončka, in kratkohlačnika sta odromala po kupčiji, teličke nakupovat za partizane. Kako naj bo

vse skupaj videti, je vnaprej določil Ilija, vse premislil in poslal fantiča na pot. Nosila sta hrano, nihče niti pomislil ni, da jima ne bi zaupali. Dodobra sta spoznala samotne kozjanske kolovoze, noči in skrite glasove.

Ko so Nemci uničili drugo četo Kozjanskega bataljona, osemnajstega februarja trinštiridesetega, se je Karlek zgrozil nad hudobnostjo in brezvestnostjo slovenskega človeka. Podlega, v brezno laži in hinavščine padlega človeka. Izdajalke Vide Joštove.

Bila je noč, ko so ga slekli do golega, ubogo kozjansko revše. Bile so noči, ko se je klatil naokoli



Karel Kunej

sam, oče in mati sta bila v Krškem v zaporih. Omrzelov Tonček v taborišču... Karlek je bosopetel tja dol na Bizeljsko, k Greglnovemu Frančku, s pošto v žepu je romal na javko, kamor so prihajala sporočila za Zagreb.

Na kmetiji je treba biti natančen, vreme ne pozna usmiljenja. Kunej ljubi red. Red v glavi in red na dvorišču, njivah, red, kjer je treba. In govori le po po vrsti. Datum za datumom.

Šestega junija 1944 je kurirček Karlček odšel k svojim v Kozjanski odred, čez tri mesece pa je predsedal v prvi bataljon Tretje brigade VDV. V brigadi je kaj malu postal namestnik komandirja tretjega bataljona na Pohorju in Antonesko mu je že med bojem pripel na prsi odlikovanje. Od štirih mu je to, v boju

dobljeno, najljubše. S prsti spolziš po mrzli pločevini, toplo ti je, boj vstane z vso močjo, spomini vzvalovijo...

Poslej je bil še marsikje. Naredil je oficirsko šolo, služboval na karavlah in spet branil domovino. Vič pri Dravogradu, Radgona, Vojvodina. Hodiš za plugom, drgetaš skupaj s traktorjem, pa se spomniš vsega. Skrb se zliža s spomini.

Dvajseti rojstni dan. Po kolovozu je naposled vendarle prišel nazaj, zagledal domačo hišo, strmela, ves bogat in zavzet, v domači raj. Kako zakriči zemlja v človeku!

Ostal je. Po osemindeseti mesecih in osemnajstih dnevih vojske, srečen, da tlači travo.

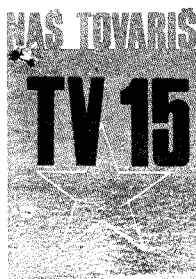
Potem ni bilo težko, kdor pošteno živi, dobro živi, pravi, premakne klobuček, kdove zakaj to počnejo, in mirno položi roke predse, kar bi lahko pomenilo tudi, to je vse, kaj več ni povedati.

To seveda ni res. Fantič, ki je ob prihodu domov našel le po žgane zidove domačije brez očeta in matere, danes razmišlja, pa četudi nekoliko ostro, o razmerah v kmetijstvu. Brez občutljivosti. Pretiravanja. Govori o mlačnih, raztrganih dohodkovnih odnosih. Pove, da so od tridesetih hiš v krajevni skupnosti doma ostali le trije. Biča neskončno verigo posrednikov v trgovini. Zamisliva se nad dražitvijo goriva, primerjava ceno izdelkov in kajpada ne moreva biti zadovoljna. Denarja za nasipovanje cest ni, otroci pešajo po uro, dve do šole, v krajevno skupnost na meji treh občin malo kane. Ficki nekam neradi zaidejo v ta kot. Tehta pripravljenost občin, brežiške, šmarske in senovške. Če bi bili pod brežiško kapo, ne pod šmarsko, bi šlo hitreje.

Petinštirideset kilometrov do občinskega središča, do Šmarja pri Jelšah, do prvega asfalta kilometri. Osredok, pozabljena vas.

Na meji treh občin ne razmišljajo o kmečkem turizmu, nikakršno razkošje jim ne blodi po glavi, Kunej zahteva le cesto, okno v svet, pravico do spodobnejšega življenja.

Milenko Strašek



Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; **Odgovorni urednik:** TONE URBAS; **Novinarji - uredniki:** ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino; MILENKO STRAŠEK - reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ - naša organizacija; **Lektor-redaktor:** KATJA HVALA; **Tehnični urednik:** SINE KOVIČ ml.; **Tajnica uredništva:** MARA OKORN; **Vodja uprave:** MILAN SENIČAR; **Telefon uredništva:** 327-780; **Telefon uprave:** 320-486

Uprava in naročniški oddelček: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana

Letna naročnina 300 din, za inozemstvo 340 din, posamezna številka v prosti prodaji 6 din

Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35